

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÇOCUK GELİŞİMİ ANABİLİM DALI
ÇOCUK GELİŞİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ ÇOCUKLARIN SOSYAL
YETKİNLİK DÜZEYİ İLE ANNENİN DUYGUSAL ZEKA
DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Sevcan ARDAL

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Nurper ÜLKÜER**

İSTANBUL-2023

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÇOCUK GELİŞİMİ ANABİLİM DALI
ÇOCUK GELİŞİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ ÇOCUKLARIN SOSYAL
YETKİNLİK DÜZEYİ İLE ANNENİN DUYGUSAL ZEKA
DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Sevcan ARDAL

**Tez Danışmanı
Prof.Dr. Nurper ÜLKÜER**

İSTANBUL-2023

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Anabilim Dalı :

Program :

Öğrenci No :

Öğrenci Adı Soyadı :

.....
..... isimli çalışma aşağıdaki jüri tarafından ..... tarihinde
yapılan sınavda Yüksek Lisans Tezi olarak oybirliğiyle kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı : ..... İmza
(..... Üniversitesi)

Danışman : ..... İmza
(..... Üniversitesi)

Üye : ..... İmza
(..... Üniversitesi)

ONAY

Bu tez, yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu'nun ..... tarih ve ..... sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Doç.Dr. Türker Tekin ERGÜZEL

Enstitü Müdür V.

ÖZET

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ ÇOCUKLARIN SOSYAL YETKİNLİK DÜZEYİ İLE ANNENİN DUYGUSAL ZEKA DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Bu çalışmada 4-6 yaş arası okul öncesi kuruma devam eden çocukların sosyal yetkinlik ve annenin duygusal zekâ düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma nicel bir çalışma olup ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın evren ve örneklemini İstanbul Avrupa yakasında yaşayan, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden, 4-6 yaş çocuğa sahip 360 anne oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan Demografik Bilgi Formu, Duygusal Zekâ Değerlendirme Ölçeği, Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS Windows 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Dağılımların normalliği için Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testlerinden elde edilen sonuçlar dikkate alınmıştır. Sosyal yetkinlik alt boyutu sıra ortalamaları arasında anne eğitim düzeylerine göre anlamlı fark bulunmuştur. Anksiyete içe dönüklük alt boyutu sıra ortalamaları arasında anne eğitim düzeylerine göre anlamlı fark bulunmuştur. Kızgınlık-saldırganlık alt boyutu sıra ortalamaları arasında anne eğitim düzeylerine göre anlamlı fark bulunmamıştır. Sosyal yetkinlik, anksiyete içe dönüklük ve kızgınlık saldırganlık alt boyutu sıra ortalamaları arasında anne yaş gruplarına göre anlamlı fark bulunmamıştır. Sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirme ölçeği alt boyutlarında gelir gruplarına göre anlamlı fark bulunmamıştır. Sosyal yetkinlik alt boyutu sıra ortalamaları arasında çocuğun cinsiyetine göre anlamlı fark bulunmuştur. Anksiyete içe dönüklük ve kızgınlık saldırganlık alt boyutu sıra ortalamaları arasında çocuğun cinsiyetine göre anlamlı fark bulunmamıştır. Sosyal yetkinlik ve kızgınlık saldırganlık alt boyutu sıra ortalamaları arasında kardeşin varlığına göre anlamlı fark bulunmamıştır. Anksiyete-içe dönüklük alt boyutu sıra ortalamaları arasında kardeşin varlığına göre anlamlı fark bulunmuştur. Çalışmanın sonucunda bazı alt boyutlarla anlamlı farklılıklar elde edilirken bazı alt boyutlar arasında anlamlı farklılıklar elde edilememiştir.

Anahtar Kelimeler: Duygusal Zekâ, Sosyal Yetkinlik, Davranış Değerlendirme

ABSTRACT

THE EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE SOCIAL COMPETENCE LEVEL OF PRE-SCHOOL CHILDREN AND THE EMOTIONAL INTELLIGENCE LEVELS OF THE MOTHERS

This research aims to examine the relationship between the social competence of children aged 4-6 attending preschool and the emotional intelligence levels of their mothers. The research is a quantitative study and also the relational screening method was used. The universe and sample of the research consists of 360 mothers with children aged 4-6 years, who attend a pre-school education institution living on the European side of Istanbul. Demographic information form prepared by the researcher, emotional intelligence assessment scale, social competence and behavior assessment scale were used as data collection. The data obtained in the research was analyzed using the SPSS Windows 22.0 program. The results obtained from the tests of Kolmogorov Smirnov and Shapiro-Wilk were taken into consideration for the normality of the distributions. A significant difference was diagnosed between the average of the social competence sub-dimension according to the mother's education levels. A significant difference was diagnosed between the average of the anger and aggression sub-dimension according to the education levels of mothers. A significant difference wasn't diagnosed between the average of the social competence sub-dimension according to the father's education levels. A significant difference was found between the average of the social competence sub-dimension according to the father's education levels. A significant difference was diagnosed between the average of the anxiety- introversion sub-dimension according to the education levels of the fathers. A significant difference wasn't found between the social competence, anxiety introversion and anger sub-dimension according to the parents' age group. A significant difference wasn't diagnosed in the social competence and behavior assessment scale sub-dimensions according to the income groups. A significant difference was found between the average of the social competence sub-dimension according to the gender of the child. A significant difference wasn't diagnosed between the average of anxiety- introversion and anger aggression sub-dimension according to the gender of the child. There was no significant difference between the average of social competence and anger-aggression sub-dimensions according to the presence of a sibling.

A significant difference was observed between the average of the anxiety introversion sub-dimension and the presence of a sibling.

Keywords: Social Competence, Emotional Intelligence, Behavior Assessment

TEŞEKKÜR

Araştırmanın her aşamasında bana yol gösteren, sabrı, ilgisi ve hoşgörüsüyle desteğini esirgemeyen sevgili danışman hocam Prof. Dr. Nurper ÜLKÜER hocama,

Yüksek Lisans boyunca yanımda olan oğlum Pamir Kaan ARDAL, eşim Serdar ARDAL ve aileme,

Sonsuz teşekkür ederim.

Sevcan ARDAL

BEYAN FORMU

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, tarafımdan üretildiğini ve şkdar niversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna göre yazıldığını beyan ederim

Ağustos 2023
Sevcan ARDAL

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR	iv
BEYAN FORMU	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar DİZİNİ.....	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	ix
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Cümlesi.....	2
1.2. Araştırmanın Amacı.....	2
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Varsayımlar.....	7
1.5. Sınırlılıklar.....	7
2. GENEL BİLGİLER.....	8
2.1. Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Gelişimi	8
2.2. Sosyal Yetkinlik.....	8
2.3. Çocuklarda Sosyal Yetkinliğin Gelişimi	10
2.3. Sosyal Yetkinliği Etkileyen Faktörler	10
2.4.1. Mizaç	10
2.4.2.Ebeveyn özyeterlik algısı.....	10
2.4.3. Kardeş ilişkileri.....	11
2.4.4. Akranlar ve arkadaş ilişkileri.....	12
2.4.5. Okul ve öğretmenler	12
2.4.6. Kitle iletişim araçları	13
2.4.7. Sosyo ekonomik düzey	13
2.4. Okul Öncesi Dönemde Öfke ve Saldırganlık	14
2.5. Okul Öncesi Dönemde (Kaygı) Anksiyete	15

2.6. Okul Öncesi Dönemde Ebeveyn Ve Çocuk İlişkisi.....	16
2.7.Okul Öncesi Dönemde Kardeş İlişkileri.....	17
2.8. Duygusal Zekâ	18
2.9. Duygusal Zekanın Bireyin Yaşamındaki Önemi	19
2.10. Duygusal Zeka Modelleri	21
2.11. Reuven Bar-On Gardner Duygusal Zekâ Modeli	21
2.12. Goleman Duygusal Zeka Modeli	22
2.13. Cooper Ve Sawaf'ın Duygusal Zekâ Modeli.....	23
2.15. Duygusal Zekayı Etkileyen Faktörler	23
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	26
3.1. Araştırmanın Modeli.....	26
3.2 Araştırmanın Yeri Ve Zamanı	26
3.3 Araştırmanın Evren Ve Örneklemi	26
3.4. Veri Toplama Araçları	26
3.5. Verilerin Analizi	28
4. BULGULAR.....	30
5.TARTIŞMA.....	43
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	49
KAYNAKLAR	54
EKLER	59
Ek 1. Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu Örneği	59
EK 2. Genel Bilgi Formu.....	60
EK 3. Duygusal Zeka Ölçeği	64
EK 4. Sosyal Yetkinlik Ve Davranış Değerlendirme Ölçeği.....	66

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa No

Tablo 1: Frekans ve yüzde dağılımları.....	30
Tablo 2: Ölçeklere ait betimleyici istatistikler	32
Tablo 3: Anne eğitim düzeyi ile alt boyutların karşılaştırılması.....	33
Tablo 4: Anne yaşı ile alt boyutların karşılaştırılması	36
Tablo 5: Gelir düzeyi ile alt boyutların karşılaştırılması	38
Tablo 6: Cinsiyet ile alt boyutların karşılaştırılması.....	39
Tablo 7: Kardeş sayısı ile alt boyutların karşılaştırılması.....	40
Tablo 8: Tüm alt boyutların karşılaştırılması.....	41

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

İSG : İş Sağlığı ve Güvenliği

WHO : Dünya Sağlık Örgütü

1. GİRİŞ

Okul öncesi dönemi olarak belirlenen 4-6 yaş aralığı, çocukların fiziksel, psiko-motor, bilişsel, dil ve sosyal duygusal gelişim açısından önemli bir dönemdir. Bu dönemde çocukta gelişmesi beklenen sosyal beceriler arasında; çocuğun kendini tanıması, duygularının farkında olması ifade edebilmesi, çevresi ile sağlıklı iletişim kurabilmesi sayılabilir. Okul öncesi dönem, çocuğun bu becerileri elde etmesi anlamında önemli bir süreçtir (Liman, 2020). Bu dönem, çocukların kendi davranışlarının; gülümseme, kucaklama, övgü gibi ödüllere veya azarlanma, yüzün asılması gibi istenmeyen durumlara nasıl neden olduğunu büyüdükçe anladıkları zaman dilimidir (McGinnis, 2016).

Bireyin içinde yaşadığı topluma uyum sağlayabilmesi için çevresindeki bireyler ile olumlu ilişkiler kurma, başkalarına duyarlı olma, toplumsal kurallara uyma ve duygularının farkında olma, iyi ifade edebilme, gerektiğinde duygularını kontrol etme gibi sosyal becerilere sahip olması gereklidir. Bu becerilere sahip bireyler, çevresi ile sağlıklı ilişkiler yürütebilen, başkalarıyla iş birliği içerisinde çalışabilen, başkalarının haklarına ve duygularına saygı duyabilen, gerekli durumlarda hayır diyebilmeyi bilen ve yardım talep edebilen mutlu insanlardır (Gülay ve Akman, 2009). Okul öncesi dönemde çevresi genişleyen çocuk bulunduğu sosyal çevrede yer edinmeye başlar. Çocuğun sosyal çevresine uyumunu ise aile üyeleri (Kaytez, 2009), aile üyelerinin değerleri, tutumları, zevkleri (Olçay, 2008), kardeş ve akranları ile olan ilişkileri, oyun kültür gibi etmenler etkilemektedir (Güngör Aytar, 2018). Bu dönemde çocuk artık başkalarına bağımlı kalmak istemez, birçok işi kendi başına yapmak ister. Bu süreçte çocuğa eylemlerini kontrol etme fırsatının verilmesi, girişimlerinin desteklenmesi, merakının giderilmesi ise bağımsızlık duygusunun gelişmesini olumlu yönde etkilemektedir (Aral ve ark., 2013; Gürses ve Kılavuz 2011). Çocuk kendi başına girişimlerde bulunur, girişimleri desteklenir ve merakı giderilirse çocuğun gelişimini olumlu yönde etkiler. Sosyalleşmenin en etkili unsuru olan ailenin; değerleri, tutumları ve zevkleri çocuğun gelişimini etkileyecektir (Olçay, 2008).

Çocuğun sosyal davranışları, en çok içinde bulunduğu aile ortamındaki etkileşimleri bağlamında ele alınır, sosyal ilişkilerini sağlıklı şekilde sürdürebilmesinde

ise anne çocuk diyalogunun önemli etkisi vardır (Işık, 2007). Bebeğin ilk iletişim kurduğu kişi annedir. İhtiyaçlarının yerinde ve zamanında giderilmesi, temel güven duygusunun sağlıklı şekilde gelişmesi için önemlidir (Çağdaş, Anne- baba çocuk iletişimi, 2012). Güvenli bağlanmayı sağlıklı şekilde gerçekleştirmiş çocuk, dünyayı güvenli bir yer olarak görmeye başlar ve önce anne ile sonra başkaları ile ilişkiler kurar. Duygusal ihtiyaçları karşılanan çocuklar hem zihinsel hem duygusal gelişimlerinde olumlu yönde ilerleme gösterir. Böylece çocukların ebeveyllerine güvenleri artar. Ebeveynleri ile sorunlarını paylaşır ve olumlu benlik algısının gelişimini sağlar (Gülay, Ogelman 2014). Anne-çocuk ilişkisinin kalitesi arttıkça sosyal beceri ve okula hazırlık düzeyinde de artış olduğu belirlenmiştir.

Duygusal zekâ; bireyin yaşamındaki başarısının belirleyicisi olarak, öncelikle kendine ait duygularını fark edip tanıması, duygularını uygun şekilde ifade edebilmesi ve yaşamındaki hedefleri için öz motivasyonunu gerçekleştirebilmesi ile ilişkilidir. Bireysel becerilerle, karşısındaki kişilerin duygularını fark edip, kendini onların yerine koyabilmesi ve çevresindeki kişilerle iyi ilişkiler kurabilmesiyle ilişkili sosyal yetenek ve becerilerin birleşimidir (Acar, 2002). Duygusal zekânın kapsamında, olumlu davranış ve düşüncelere sahip olan ve karşılıklı ilişkilerini daha düzeyli şekilde gösterebilen ebeveynler, çocuklarına doğru model olabilmektedirler. Anne babalarını gözlemleyen bu çocuklar da gözlemledikleri bu davranışları sergilemektedirler (Balcı, 2006).

1.1. Problem Cümlesi

Ebeveyn çocuk ilişkisini çeşitli açılardan ele alan araştırmalardan anlamlı bulgular elde edilmiştir. Bu nedenle çocukların sosyal yetkinlik ve davranışlarına yönelik birçok beceri, annelerinin duygusal zekalarıyla etkileşim içindedir. Bu araştırma kapsamında, 4-6 yaş aralığında olan okul öncesi dönem çocukların sosyal yetkinlik ve davranışları ile annelerinin duygusal zekâları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?" sorusuna cevap aranmıştır .

1.2. Araştırmanın Amacı

Bireyi diğer canlılardan ayıran en önemli ve en temel özellik sosyalleşmedir (Dinçer, 2011'den Akt: Uygun ve Kozikoğlu,). Bu durum bireyin sosyal çevresiyle olan ilişkilerinin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir (Ceylan, 2017). Sosyalleşme

bireyin toplumla bütünleşme sürecidir, sadece bir topluluğa ait olmak değil, belli değerlere sahip olan bireylerin çevreye adaptasyon süreci olarak tanımlanmaktadır, bu süreç bireyin sosyal gelişimi ile gerçekleşir (Karagülle ve Çaycı, 2014). Çocukluktan yetişkinlik dönemine kadar çocuğun sosyal gelişimi, okul öncesi eğitim açısından istenilen yönde, olumlu özelliklere sahip olarak gelişmesi için birçok becerinin kazanılması önemlidir (Ural, Güven, Sezer, Efe Azkeskin, & Yılmaz, 2015).

Sosyal becerilerin erken yaşlarda kazanılması, çocuğun sağlıklı ve çevresindeki diğer insanlarla güvenilir iletişim kurabilmesi açısından değerli bir kazanımdır (Yüksel, 1997). Bu beceriler başlangıç becerileri, akademik beceriler, arkadaşlık ilişkileri, duygularını yönetme ve duygularını kontrol etme becerileridir. (Ömeroğlu vd. 2014). Topluma uyum sağlayabilme, sağlıklı ilişkiler kurma, çevresindeki bireylere karşı duyarlı olma, olumsuz duygularını kontrol etme, gerekli kurallara uyma gibi becerileri de çocuğun sosyal yetkinliğini oluşturan beceriler arasında sayılmaktadır (Gülay ve Akman, 2009).

Rubin ve Rose-Krasnor (1992) sosyal yetkinlik terimini “*Kişisel hedefleri gerçekleştirirken başkaları ile olumlu sosyal etkileşimler oluşturma ve sürdürebilme yetisidir*” şeklinde tanımlamışlardır (Rubin ve Rose-Krasnor, 1992’den Akt: Bozkurt, 2016). Çocukların da akranları ve yetişkinlerle etkili iletişim kurmaları, uygun duygu ve davranışları sergilemeleri, kendilerini ifade etmelerinde sosyal yetkinlik becerilerinin gelişmesi için önemlidir (Çorapçı, Aksan vd, 2010). Çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin gelişmesi için sosyal becerilerin gelişmesi gerekir (Altay ve Güre, 2012). Sosyal becerileri gelişen çocuklar yardımlaşma, uzlaşma, empati kurma, sırasını bekleme ve öfkesini kontrol etme davranışları gösterirler (Çiftçi Topaloğlu, 2013). Çocukların çevresindeki bireylerin, duygularını anlayabilmesi ve kendi duygularını ifade edebilmesi sosyal yetkinlik becerilerinin gelişmesinde önemli bir unsurdur (Çorbacı ve Oruç, 2008).

Okul öncesi dönemde çocukların sosyal becerileri ve sosyal yeterliliklerin gelişmesinde ebeveynleri ile özellikle çocukla daha çok ilgilenen anne ile iletişimi önemlidir. Annenin, çocuğun sosyal duygusal gelişimindeki rolü çocuk dünyaya gelmeden başlar. Anne çocuk ilişkisi, doğumdan itibaren çocuğun sağlıklı gelişmesi ve annenin sevgisini çocuğuna göstermesi, çocuğunun fizyolojik gereksinimlerini zamanında ve yeterli karşılması çocuğun sosyal-duygusal gelişimi için önemlidir (Özensel, 2004). Anne ve çocuk aralarındaki doğru etkileşim, çocuğun aile içindeki yerini

belirler ve böylece çocuk ilk sosyal deneyimini kazanır (Şanlı ve Öztürk, 2015). Annenin çocukla etkili iletişiminde annenin duygusal zekası önemlidir. Annenin çocuğuna sıcak ve samimi aile ortamı oluşturarak, çocuğu ile sağlıklı bağ kurması, duygularını kontrol etmesi, empati becerilerinin yüksek olması (Günindi, 2008) çocuğunda sosyal becerilerinin olumlu yönde gelişmesini destekler (Şahin ve Ömeroğlu, 2015). Olumsuz duygusal tutum sergileyen annelerin çocukları daha az sosyal yeterliliğe sahip olduğu gözlenmiştir (Güney, 2019). Duygusal olarak çocuğuna olumlu yaklaşan annelerin ise çocukları akranlarına daha olumlu duygular gösterme eğiliminde olurlar (Aminabadi vd, 2012). Duygusal zekâ düzeyi yüksek olan annelerin çocuklarının stres duygularıyla daha iyi baş edebildiğini ve duygularını daha iyi kontrol edebildiğini belirtmiştir (Aminabadi ark., 2012, akt: Güney, 2019). Çocuklar annelerinden kendilerini nasıl ifade edeceğini, mutluluk, korku gibi duygularını nasıl yansıtacağını, başkalarının duygularını anlamayı ve nasıl tepki vermesi gerektiğini öğrenir (Field, 1993, Akt: Bazarbashi, 2014). Dolayısıyla annelerin duygusal zekâsı çocuğun sosyal duygusal gelişimini ve sosyal yetkinliğini kazanmada önemli ölçüde etkilediği düşünülmektedir. Bu çalışma da çocukların sosyal yetkinlik düzeyi ile annelerinin duygusal zekâ düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla planlanmıştır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır:

1. Okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri nedir?
2. Okul öncesi dönemdeki çocukların annelerinin duygusal zekâ düzeyleri nedir?
3. Okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinde ve annenin duygusal zekâ düzeylerinde annenin yaş, öğrenim düzeyi ve ailenin aylık gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
4. Okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinde çocuğun cinsiyetine, yaşına, doğum sırasına, kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
5. Annenin duygusal zekâ düzeylerinde çocuğunun cinsiyet, yaşı ve kardeş durumu ve sayısına göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
6. Okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri ile annelerinin duygusal zekâ düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Birçok gelişim özelliğinde olduğu gibi sosyal gelişimin en hızlı olduğu okul öncesi dönem, gelişim açısından kritik bir öneme sahiptir. Çocuğun kendini tanıması, duygularını kontrol edip ifade edebilmesi, yakın çevresi ve uzak çevresiyle sağlıklı iletişim kurabilmesi okul öncesi dönemde gerçekleşmesi beklenen sosyal becerilerdir ve okul öncesi dönem çocuğun bu becerileri kazanmasında önemli bir süreçtir (Liman, 2020). Bu dönemdeki çocuklar kendilerini dünyanın bir parçası olarak görmeye başlarlar. Yaşadıkları bu dünya, becerilerde usta olmayı gerektirir (McGinnis, 2016). Çocukların akranlarıyla oyun oynamayı öğrenmeleri gerekir, bu durum; girişkenlik, paylaşım, çatışma yönetimi ve duygusal düzenleme becerilerini gerektirir (Semrud ve Clikeman, Akt: Gökmen Korbek, 2019).

Birey çevresi ile doğru iletişim kurabilmeli, topluma uyum sağlamalı, olumlu ilişkiler kurabilmeli, kurallara uyma, olumlu duygularını gerektiği şekilde ifade etme, olumsuz duygularını kontrol etme gibi sosyal beceri gerektiren bu yetkinlikleri kazanmalıdır. Sosyal becerilere sahip bireyler başkalarıyla sağlıklı ilişkiler kurabilen iş birliği içerisinde çalışabilen, mutlu ve başarılı, başkalarının haklarına ve duygularına saygı duyan, kendisi için uygun olmayan durumları geri çevirebilen ve gerektiğinde başkalarından yardım isteyebilen özelliklere sahiptir (Gülay ve Akman, 2009). Okul öncesi dönemde çevresi genişleyen çocuk bulunduğu sosyal çevrede yer edinmeye başlar. Sosyal gelişimi etkileyen faktörler anne baba çocuk ilişkisi, kardeş ilişkileri oyun, akran ilişkileri ve kültürdür (Güngör Aytar, 2018). Bu süreçte aile çocuğun sosyal gelişimi için en önemli faktördür (Kaytez, 2009). Çocuk bu dönemde artık başkalarına bağımlı kalmak istemez, birçok işi kendi başına yapmak ister. Bu süreçte çocuğa eylemlerini kontrol etme fırsatı vermek bağımsızlık duygusunun gelişmesini olumlu yönde etkileyecektir (Aral ve Yıldız-Bıçakçı, 2013). Çocuk kendi başına girişimlerde bulunur, girişimleri desteklenir ve merakı giderilirse gelişimi olumlu yönde etkilenecektir (Gürses ve Kılavuz 2011). Sosyalleşmenin en etkili unsuru olan ailenin; değerleri, tutumları ve zevkleri çocuğun gelişimini etkileyecektir (Olçay, 2008).

Çocuğun sosyal davranışları, en çok etkileşimde bulunduğu ailenin tepkileri bağlamında ele alınmaktadır. Sosyal ilişkilerin gelişmesinde anne ile çocuğun iletişimin önemli rolü bulunmaktadır. Bu iletişimin sağlıklı şekilde sürdürülmesi, çocuğun sosyal ilişkileri için temel oluşturmaktadır (Işık, 2007). Duygusal ihtiyaçları karşılanan çocuklar

hem zihinsel hem duygusal gelişimini kazanmada daha başarılı olabilirler. Böylece ebeveynine güven sağlayan çocuk onlarla sorunlarını paylaşacak, sosyal yönden gelişimi başarılı şekilde ilerler. Dolayısıyla duygusal zekâsı yüksek annelerin sağladığı aile ortamı çocuğun hayata karşı olumlu duygularını destekleyerek sosyal olarak yetkinliğini sağlamaktadır (Korkmaz, 2008).

Duygusal zeka; bireyin kendine ait duygularını fark etmesi, duygularını uygun şekilde kontrol edebilmesi, hedefleri için motivasyonunu her daim canlı tutması ve başkalarının da duygularını fark edip, empati kurabilmesi, iyi ilişkiler yöneterek tüm sosyal yetenek ve becerilerini etkili bir şekilde kullanabilmesidir (Acar, 2002). Duygusal zekanın gerektirdiği becerilere sahip olan ebeveynler çocuklarına bu anlamda daha doğru örnek olacaklardır.

Literatür incelendiğinde, okul öncesi dönemde çocukların sosyal yetkinlik becerileri ile ilgili yapılan çalışmalardan Günindi (2008)' in çocukların sosyal uyum becerileri ile anne babalarının empati becerileri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yaptığı çalışmada annelerin ve babaların öğrenim düzeyleri yükseldikçe çocukların sosyal uyum ve becerilerinin de yükseldiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Yapılan başka bir çalışmada 5-6 yaş okulöncesi dönem çocuklarının sosyal yetkinlik puanları ile anne babalarının eğitim durumları arasında anlamlı farklılıklar görülmüştür. Elde edilen sonuçlarda ortaöğretim mezunu olan annelerin çocuklarının sosyal yetkinlik puanları, ilköğretim mezunu olan annelerin çocuklarını puanlarından daha yüksek bulunmuştur (Güngör ve Buluş, 2010). Annelerin duygusal zekalarına yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde ise; Taşlıyan (2015) tarafından yapılan araştırmada iletişim becerileri ve duygusal zekâ düzeyi arttıkça, akademik becerinin arttığı görülmüştür. Yine problem çözme becerisi ve duygusal zekâ seviyesi arasındaki ilişki incelenmiştir ve duygusal zekâ seviyesi arttıkça problem çözme becerisinin arttığı görülmüştür (İşmen, 2001). Bazarbashı (2014) tarafından yapılan araştırmaya göre 2-6 yaş arasındaki çocukların annelerinin duygusal zekâ puanlarının arttıkça demokratik tutumlarının arttığı görülmüştür. Yapılan çalışmalar incelendiğinde genelde ebeveyn tutumları, ebeveyn özyeterlik algıları, ebeveyn duygu sosyalleştirmeleri ile çocukların duyguları anlama becerileri, problem çözme becerileri, sosyal uyum becerileri gibi değişkenler arasındaki ilişkileri inceleyen konular üzerinde durulmuştur. Ancak yapılan çalışmalarda çocukların sosyal yetkinlik ve davranışları ve annelerin duygusal zekâları arasındaki ilişkiye yönelik çalışmalar yeterli değildir. Yapılan çalışmalar ile çocukların okul öncesi dönemin sosyal duygusal gelişimi için ne derece

önemli olduğu görülmüştür. Yine annelerin tutumları, duygusal yeterlikleri, duygularını ifade ediş biçimleri ve çocukları ile iletişim şekillerinin önemi yapılan çalışmalarda görülmüştür.

Bu çalışma okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal yetkinlik ve davranışları ile annelerinin duygusal zekâ düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilecektir. Bu çalışma ile çocukların sosyal gelişim açısından en kritik dönem olan, okul öncesi dönemde çocukların olumlu sosyal gelişimini destekleyerek, elde edilen veriler sonucunda gerekli rehberlik çalışmalarının düzenlenmesi, ailelere ve çocuklara eğitimler gerçekleştirilerek sonuçlarının değerlendirildiği farklı çalışmalara yol göstereceği düşünülmektedir. Yine yapılacak farklı çalışmalara kaynak oluşturması açısından önemlidir. Araştırma sonuçlarının sağlıklı, mutlu ve başarılı çocuklar yetiştirmede annelere yardımcı olacağı düşünülmektedir. Yaşam boyunca gerekli olan bu becerileri bu dönemde gerekli şekilde kazanmamız ve yetişkinlik döneminde, sosyal yaşantımızda becerileri sağlıklı şekilde kullanabilmemiz, toplumsal açıdan sağlıklı ilişkiler ve sağlıklı bireylere sahip olmamız oldukça önemlidir.

1.4. Varsayımlar

1. Araştırmada yer alan annelerin demografik bilgi formu, Duygusal Zekâ Ölçeği, Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeğinde yer alan soru ve maddeleri samimi içtenlikle yanıtladıkları varsayılmıştır.
2. Araştırmada kullanılan ölçeklerin çocukları sosyal yetkinlik ve annelerin duygusal zekâ düzeylerini ölçmede yeterli olduğu varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları;

1. Araştırma İstanbul Avrupa Yakasın`da bulunan Millî Eğitim Bakanlığı`na bağlı okul öncesi eğitim kurumları ile sınırlandırılmıştır.
2. Araştırma okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4-6 yaşlarındaki çocukların anneleri ile sınırlandırılmıştır.
3. Araştırmada Demografik Bilgi Formu, Duygusal Zekâ Ölçeği, Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeğinde kullanılan maddelerin ölçtüğü özellikler ile sınırlandırılmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Gelişimi

Okul öncesi dönem (3-6 yaş) toplumsal ilişkilerde olduğu kadar zihin, dil ve kişilik gelişiminde önemli değişkenlerin olduğu bir zamandır (Gander ve Gardiner, 2004).

İlk çocukluk (2-6 yaş) dönemine giren bireyin, benlik duygusu gelişmiştir. Cinsiyetinin farkındadır. Bu dönemde kendi cinsinden anne ya da babayla özdeşim kurarak kendi kişiliğini ve cinsel kimliğini oluşturmuştur. Bu olumlu özdeşleşmenin sağlanması için anne babanın sağlıklı birer kişilik ve kimlik sahibi olması, çocuğun anne babasıyla yakın ve sıcak ilişki içerisinde olması oldukça önemlidir. Dönemin sonunda çocuk tek başına oyun yerine grup oyunlarını tercih ederek oyun kurallarını kendisi belirlemeye başlar (Bakırcıoğlu, 2002).

Çocukların kendinden büyük bireylerle ve kendi akranlarıyla olumlu sosyal ilişkiler kurmaları, kendilerini doğru ifade etmeleri bu dönemin sosyal duygusal gelişim açısından en önemli ödevleri arasındadır. Sosyal duygusal gelişimin çocuğun aile ve çevresine uyumunu arttırdığı, yetişkinlik döneminde sosyal yetkinliğine katkıda, bulunduğu ve okul başarısını olumlu anlamda etkilediği görülmüştür (Denham 1998, Fox ve Calkins 2003, Rubin, Bukowski ve Parker, 2006, Thompson 1994).

2.2. Sosyal Yetkinlik

Sosyal yetkinlik, bireyin kendini ve sosyal ilişkilerini yönetmesi ve yeterli sosyal davranışları sergilemesi olarak açıklanmaktadır (Çorbacı ve Oruç, 2008). Başka bir tanıma göre sosyal yetkinlik, sosyal becerileri ve yeteneklerini bir çocuğun uygun bir şekilde uygulayabilmesinin bir birleşimidir (Joy, 2016). Gresham (1986) sosyal yetkinliği iki bileşenden oluştuğunu ifade etmiştir. Bunlar sosyal beceriler ve uyumlu davranıştır. Sosyal becerileri içeren davranışlar kişilerarası davranışlar (konuşma becerisi, kabul yetkisi, başkalarıyla oyun oynama ve başkalarıyla işbirliği yapabilme) kendi ile ilgili davranışlar (duygularını ifade edebilme ve etik davranışa karşı olumlu tutum) ve görevle ilgili davranışlar (davetli davranış, görevi tamamlama, verilen yönergeleri takip etme, bağımsız çalışma) olarak üç bölüme ayırmıştır.

Sosyal yetkinlik çok boyutlu bir yapıdır, bunlar; sosyal uyum, sosyal performans, sosyal becerilerdir (Cavell, 1990). Çocuğun diğer bireylerle sağlıklı etkileşimi için, kendi

istekleri ve diğerlerinin istekleri arasında dengeyi sağlayacak şekilde birçok beceriyi beraberinde gerçekleştirmesi gerekmektedir (Rose, Krasnor,1997 `den Akt: Kaya, 2016).

Sosyal yetkinlik sosyal durumlarda kendi isteklerini ve diğerlerinin isteklerini doğru şekilde anlayabilmeyi, dengeli ve esnek tepkiler verebilmeyi gerektirir (Gülay,2010).

Sosyal yetkinlik karşı taraftan duygusal mesajları doğru şekilde algılamak ve doğru şekilde geri dönüş sağlamaktır (Halberstadt, 2001). Bu nedenle sosyal ve duygusal yetkinlik birbirine bağlı iki kavramdır. Çocuklar başkaları ile iyi ilişkiler kurabilmek için kişilerin sosyal ve duygusal durumlarını anlama becerisine sahip olmalıdır (Denham, 2002).

Yüksel (2004) sosyal yetkinlik için gerekli olan becerileri ise kişiler ile iletişimde gerekli doğru bilgiyi alma, alınan bilgiyi çözümleme ve doğru tepkilerde bulunabilme gibi öğrenilebilen davranışlar olarak sıralamıştır.

Duygusal beceriler sosyal yetkinlik için oldukça önemlidir (Çorbacı Oruç, 2008). Duygular çevre ile etkileşimde bulunarak oluştuğu için duygular sosyaldir (Parrott, 2001). Kişinin çevresiyle iletişim kurabilmesi için duygularını anlayabiliyor olması gerekir (Çiftçi Topaloğlu, 2013).

Duygusal yetkinlik; çocuğun evde, okulda ve diğer çevresinde sosyal yetkinliğinin belirleyicisidir (Chang, Shelleby, Cheong , & Shaw, 2012).

Kişilerin çevreleriyle olan iletişimleri, deneyimleri ve duygusal açıdan paylaşım içinde olduğu kişiler sosyal yetkinlik inancının oluşmasında etkilidirler. Ergenlerin sosyallik düzeylerinin ebeveynleri ile olan ilişkilerine bağlı olduğu görülmektedir. (Priscilla K, 2003).

Sosyal yetkinlik terimi, erken çocukluk döneminde, sosyal açıdan beceriye sahip olmayı, yaşlıları ile olan etkileşimi gibi becerileri sosyallığın yetkinliğini içinde barındırır (Trawick Smith, 2014).

Schunk iki değişken ile açıklamıştır. Bireyin sosyal yetkinlik inancının oluşmasında hem sosyal açıdan hem de dolaylı olarak yaşadığı yaşantılardan oluştuğunu söylemektedir sosyal kıyaslama ya da akran örneklerinin kişisel gelişimdeki rolünün önemli olduğunu söylemiştir. Sosyal yetkinliğin gelişmesinde en önemli unsurlardan olan

aile, öğretmen ve arkadaşlardan görülen davranışların sosyal yetkinliğin gelişmesinde etkili olduğunu belirtmiştir (Schunk, 2003).

2.3. Çocuklarda Sosyal Yetkinliğin Gelişimi

Okul öncesi dönem kişiliğin temellerinin atıldığı, öğrenme hızının en üst seviyede yaşandığı, çocukların öğrenmeye en açık olduğu süreçtir. Çocuk bu dönemde çevresini keşfeder oyun yoluyla iletişim kurmayı, yeni rollere girmeyi, duygularını ve kaygılarını dışa vurmayı öğrenmektedir. Bu nedenle oyun sosyal becerilerin kazanılmasında önemli etkenlerden biridir (Yavuzer, 2000).

Dil ve konuşma sosyal yetkinliğin iki temel bileşenidir. Garfield ve ark: 2001 Kişinin bakış açısını anlamak için çocuğun dil ve sosyal anlayışının gelişmiş olması gerektiğini belirtmiştir

Sosyal yetkinlik kişinin sahip olabileceği tüm beceriler için bir ön koşuldur. Kritik dönem dediğimiz ilk altı yılda çözülmemeyen saldırganlık, utangaçlık, içe kapanıklık, kaygı vb. davranış problemleri çocuğun sosyal çevresini olumsuz anlamda etkileyerek, çevresi tarafından kabul görmemesine sebep olabilir (Durmuşoğlu ve Arslan, 2012).

2.3. Sosyal Yetkinliği Etkileyen Faktörler

Çocuğun içinde bulunduğu çevre kendine has kişilerarası farklılıkları doğurur. Sosyalleşme sürecinde olan çocuklar çevreleriyle olan etkileşimlerinden etkilenirler (Meadows,2010). Çocuklar ebeveynlerinin tutumlarından, değerlerinden, alışkanlıklarından etkilenecek çevrelerine uyum sağlar ve sosyalleşmeye bu ölçütlerle başlarlar (Baumrind, 1997).

2.4.1. Mizaç

Mizaç bireyin neşeli, sinirli, karamsar, içe kapanık, dışa dönük olma gibi davranışlardan içerisine sosyal becerileri de alan bir kavram olarak tanımlanmıştır (Sanson ark., 1994). Buss ve Plomin (1975), ise mizacın, kişilikle birlikte erken çocukluk döneminden itibaren kendini gösterdiğini ve bireyin gelecek yaşamını önemli ölçüde etkilediğini belirtmiştir.

2.4.2.Ebeveyn özyeterlik algısı

Çocuk sosyal deneyimlerini ilk kez ailesinde deneyimler. Gözlem ve taklit yoluyla ilk kez anne ve babasını model alır. Anne babanın çocukla iletişimi, çocuğun

davranışlarına verdikleri tepkiler ilk sosyal becerilerini şekillendirmektedir (Çağdaş ve Seçer, 2011). Çocuğun gözlemleyerek taklit etmesi anne babanın davranışlarını daha dikkatli seçmesini gerektirir. Anne baba ile sağlıklı bağ kurması ve onlara karşı sevgi duyması onlarla daha çok vakit geçirip davranışlarını daha çok taklit etmelerine sebep olur (Hallaç ve Öz, 2014). Çocuğun sağlıklı gelişim göstermesi için anne babanın, olumlu tutum ve davranışlar ile çocuklarına örnek olmaları gerekmektedir (Cüceloğlu, 2005).

Bandura (1997), ebeveynlik görevlerini sağlıklı şekilde yerine getirebilmek için özyeterlik algısının yüksek olmasını ön koşul olarak belirtmiştir. Ebeveynlik özyeterlik algısı yetersiz olan aileler çocukla sağlıklı duygusal temas kuramaz. Bu çocuğun hem duygusal hem sosyal gelişimini olumsuz anlamda etkiler. Duygusal anlamda yetersiz çevrede büyüyen çocuklar başkaları ile olumlu ilişkiler kuramaz. Çocuğun çekingen, güvensiz, içe dönük, bencil bir kişilik oluşturmaya sebep olur (Çağdaş ve Seçer, 2002). Ailesiyle olumlu deneyimler biriktirmemiş çocuklar çevreleri ile ilişkilerinde zaman zaman problemleri davranışlar gösterebilmektedirler (Beyazkürk, 2005). Sevgi ve güven duygusuyla büyüyen çocuklar, insanları sevmeyi ve etkili iletişim kurmayı öğrenir (Yalçın, 2010). Ebeveynleri ile iletişimde duygu ve düşünceleri dinlenen ve önem verilen çocukların yetişkinlikte sosyal çevresiyle daha rahat iletişim kurduğu görülmüştür (Ünlü, 2016).

2.4.3. Kardeş ilişkileri

Okul öncesi dönemde kardeşler arası ilişki çok yönlüdür ve ileriki yaşam için zemin hazırlar (Işık, 2007). Kardeşlik ilişkisi paylaşma duygusunu öğreten en önemli deneyimdir. Doğuştan benmerkezci doğan çocuk aradaki sevgi bağıyla paylaşma becerisi kazanır (Unutkan, 2007). Kardeşler arasındaki ilişki çelişkili olarak tanımlanabilir. Zaman zaman çatışma içerisinde olabilirler, aralarındaki içten ve sıcak ilişki ileriki yaşamlarında sosyal becerilerine büyük kazanım sağlar (Deckard ve diğerleri, 2002). Kardeşler arasında birbirini taklit etme ve birbirleriyle paylaşma vardır. Yapılan bir araştırmada okul öncesi dönem çocuğu olan büyük kardeşin, bir yaşına gelene kadar küçük kardeşi taklit ettiği, bir yaşından sonra da küçük kardeşin büyüğü taklit ettiği görülmüştür (Bee, 2000).

Ailede tek çocuk olarak büyüyen çocukların sosyal duygusal gelişimleri; iki, üç ve daha fazla çocuk olan sayısına göre daha yüksektir. Çocuk sayısı yükseldikçe sosyal duygusal gelişim düzeyleri azalmaktadır (Deckard, 2002).

2.4.4. Akranlar ve arkadaş ilişkileri

Akran aynı yaş ve gelişim özelliğine sahip diğer çocuklar olarak tanımlanmaktadır (Santrock, 2015).

Akranlar güven duygusunu artırır, çekingenliği engeller. Böylece çocuklar sosyal ortamlara daha çabuk uyum sağlar ve kaynaşır (Işık, 2007). Çocuklar sosyal çevre içinde nasıl davranacağını yetişkinlerin ve akranlarını gözlemleyerek, davranışlarının sonuçlarını değerlendirerek öğrenir (Bandura ve Walters, 1963). Sağlıklı akran ilişkilerinin kurulması sosyal yapının oluşmasında önemli öğelerden biridir (Farmer, 2000). Akranlar ile oluşan ilişkiler sosyal duygusal gelişimi etkiler ve sosyal bilgi alışverişinin gerçekleşmesinde önemli rol oynar (Erwin, 2000). Akranlar sosyal etkileşimi kolaylaştırır ve oyunlarında birbirlerine fırsatlar sağlamaktadırlar (Camargo vd., 2014; Meyer & Ostrosky 2014). Akranları ile olumlu ve etkili iletişim kuran çocuklar daha olumlu öğrenme yaşantılarına sahip olurlar (Coolahan vd., 2000). Arkadaşları olan çocuklar sosyal olarak daha yetkin çocuklar olarak büyürler (Işık, 2007). Okul öncesi dönemde akran ilişkilerinin şekillenmesinde birçok etken vardır. Çocuğun özellikleri, yaşadığı çevre ve aile, çevresindeki kurallar, akranlarının özellikleri akran ilişkilerinde etkili olmaktadır (Song, 2006). Akranları tarafından reddedilen çocuklar sosyal duygusal ipuçlarını algılamakta zorlanmaktadırlar ipuçlarını algıladıklarında bile uygun tepki vermede dağarcıkları yetersiz kalabilmektedir (Goleman, 1998).

2.4.5. Okul ve öğretmenler

Aile ortamından sonra çocuğun ilk girdiği ortam okul ortamıdır. Bu nedenle çocuk üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Işık, 2007). Anne babadan sonra çocuğun en çok iletişim kurduğu kişi öğretmendir. Çocuk öğretmeni tarafından tanınmak, anlaşılacak ve kendini tanıma ve anlama ister (Gül, 2003). Okul öncesi dönemdeki çocuk öğretmeni model alır ve taklit eder. Bu dönemde çocuk söz ile anlatılanlardan çok gözlemleri ile öğrendiği için öğretmenin sosyal davranışlarıyla model olması, çocukların bu davranışları göstermelerinde önemli etkisi bulunur (Terzi, 2009). Güvenli ve ılımlı öğretmen ilişkisine sahip olan çocukların, akran ilişkileri dahil tüm sosyal ilişkilerinde daha yetkin oldukları ortaya çıkmıştır (Howes, 2000).

2.4.6. Kitle iletişim araçları

Teknolojinin hayatımıza bu derece entegre olduğu bir dünyada, çocukların kitle iletişim araçlarına olan bağılılığı artmaktadır. Çocuklar doğrudan bu araçlarla etkileşim içindedir. Kitle iletişim araçlarının toplumsallaştırıcı etkisi kendine hastır. Kitle iletişim araçları günden güne düzenlenir, çocuğun duygularına, isteklerine cevap verir. Çocuk gözlemlediği her şeyi kendi hayatına uyarlar ve bu durum çocuğun toplumsallaşmasını sağlar (Işık, 2007).

Kitle iletişim araçlarındaki şiddete de dikkat edilmesi gerekir. Çocuklar gördüklerini taklit etme eğilimindedir okul öncesi çocuğu gerçekte hayali ayırt etmede güçlük yaşadığı için şiddet unsurlarına karşı daha savunmasızdırlar. Yapılan araştırmalara göre okul öncesi çocukları reklamların müziklerini ve sembollerini hatırlar. Gördükleri yiyecek ve oyuncakları isterler. Bu nedenle kontrolsüzce kitle iletişim araçlarıyla karşı karşıya bırakılmaması son derece önemlidir (Harris, 1986).

Araştırmacılar teknolojinin bu derece ilerlediği çağımızda televizyonun etkileri yadsınamayacak kadar çoktur. Yapılan araştırmalar televizyonun, çocukları oyundan alıkoyduğunu, çocuğun kaslarını kullanmadığını, akranlarıyla yaratıcı bir şekilde oyun oynamasına engel olduğunu belirtmektedir (Harris, 1986).

2.4.7. Sosyo ekonomik düzey

Sosyo-ekonomik düzeyin yeterli olmaması, ailenin temel ihtiyaçlarını karşılayamamasına ve hayattan tatmin olmamalarına sebep olabilmektedir. Bu da aile bireylerinde ve ilişkilerinde gerginlik, sinirlilik, tedirginlik vb. duygulara sebep olabilmektedir. Aynı zamanda çocuğun çevresinde veya okulda, arkadaşlarının yediğini yiyememek giydiğini giyememek gibi durumlar çocukta kaygı düzeyini etkilemektedir (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2000). Yapılan araştırmada sosyo ekonomik düzeyle kaygı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür (Aral, 1997). Bu düzeydeki aileler çok çocuk sahibi oldukları için ve sosyal güvence sahibi olmadıkları için çocuklarıyla daha az vakit geçirmekte, çocuklarını başarılarına yönelik daha az ödüllendirmektedirler (Collard, 1980).

Sosyo ekonomik düzey ailenin yaşamını etkilediği gibi çocuğun yaşamını da olumsuz anlamda etkilemektedir. Çocuklar yoksulluk sebebiyle kaygı içerisinde olmakta ve bu duygu çocukların kendine güvensiz hissetmesine sebep olmaktadır. Çocuğun

iletişim içerisinde olduğu çevresiyle sosyo-ekonomik düzey açısından önemli farklar olması çocukta olumsuz benlik algısının gelişmesine sebep olurken, aynı zamanda çocuğu suça sürükleyebilir. Yapılan araştırmalar yoksulluk ve suça yönelim arasında ilişkinin olduğunu göstermiştir. Sosyo-ekonomik düzeyin düşük olması suça yönelimi elverişli hale getirmektedir (Yavuzer, 1996). Çocuğun erken dönemdeki yaşantıları düşünme becerilerinin gelişimini, kişilerarası iletişimini etkilemektedir. Yaşantı eksikliği, uygun olmayan ebeveyn davranışları sosyal uyumu ve akademik başarıyı olumsuz anlamda etkilemektedir (Ogbu, 1988).

Alt sosyo ekonomik düzeye sahip ebeveynler kendilerini güçsüz ve güvensiz hissederler. Bu durum çocuklarını da etkiler ve çocuklarda düşük benlik saygısı ve pasiflik gelişebilmektedir (Gardner, 1982).

2.4. Okul ncesi Dönemde fke ve Saldırganlık

Öfke kızgınlık sebebiyle ortaya çıkan ve karşısındakine zarar verme amacıyla, saldırma dürtüsünün eşlik ettiği, düşmanca tavır sergilemek olarak tanımlanmaktadır (Yavuzer H, 2014). Öfke, diğer duygular gibi olağan bir duygudur. Bu duygu içerisinde bağırma, itme, vurma, etrafa zarar verme gibi davranışlarla kendini göstermektedir (şahin, 2005). Çocuklar için öfke, isteklerini yerine getirmek için bir yöntemdir. Öfkesini gösterdiği zamanlarda dikkat çekerek isteklerinin yerine getirileceğini düşünebilir (Aral, 2000). Öfke kavramı uzun yıllar ihmal edilmiş ve psikolojide bir problem olarak görülmemiştir. Bunun sebebi öfke duygusunun saldırganlık davranışının içerisinde değerlendirilmesi olmuştur. Öfke kişiye özgü olduğu için öfke teriminin objektif bir şekilde açıklanmasını zorlaştırmıştır (zmen, 2004).

Saldırganlık kişilere ve eşyalara sosyal ve psikolojik yönden zarar vermeyi içine alan davranışlardır. Çocuklar okul öncesi dönemde akranlarına ve eşyalara saldırgan davranabilir etrafındaki nesnelere zarar verip çevresini rahatsız edebilir (Arı, 2008). Saldırganlık geçmişten günümüze en önemli sosyal problemlerden biri olarak varlığını sürdürmektedir. Bireyin karşısındaki kişinin düşüncelerini önemsemeden kendisine ait düşünceleri karşı tarafa baskın bir şekilde dayatması saldırganlıktır (Bilgin, 1996). Saldırganlık davranışı insan içerisinde yaşanan bir durumdur, bir insan bir duruma çok kızgın olabilir fakat bunu dışarıya yansıtmayabilir herhangi bir amaç hedeflendiğinde ya da bu amaç engellendiğinde ya da süreç istenilen şekilde gitmediğinde saldırganlık ortaya çıkabilir (Yıldırım, 2008). Çocuklarda iki çeşit saldırganlık türü vardır. Fiziksel

saldırganlık; karşıdaki kişinin canını acıtmaya yönelik saldırganlık itme, çekme, vurma, yumruk atma gibi. Sözel saldırganlık ise; bağırma, karşılıklı tartışma gibi davranışlardır (Yazgan, 2004).

Birey saldırgan güdülerini kontrol etmeyi öğrenirken başarılı olamayabilir insanlara ve nesnelere zarar verebilir. Freud saldırganlığın doğuştan gelen temel bir içgüdü olduğunu savunmuştur (Arı, 2008). Çocuklarda saldırganlık davranışları ebeveynlerin aşırı koruyucu ve reddedici tutumlarını sergileyerek çocuğun ihtiyaç duyduğu ilgiyi çok fazla yansıtarak ya da mahrum bırakarak kendini göstermektedir (Masalcı, 2001). Bandura saldırgan davranışların gözlem ve taklit yoluyla öğrenildiğini savunmuştur. Saldırganlığın doğuştan gelen özelliklerin değil engellenme ile ortaya çıktığını söylemiştir. Bandura'nın deneyinde saldırgan davranışlar içeren çizgi film izleyen çocukların daha sonra oyuncaklarına saldırgan tavırlar sergilediği gözlemlenmiştir. Davranışlar ödüllendirilmişse davranışlar kuvvetlenmiştir (Bandura 1977 den Akt: Arkanoc, 2003).

Aile rolünün çocuğun gelişiminde önemli etkileri olduğu bilinmektedir. Çocuğun davranışlarının sürekli engellenmesi, eleştirilmesi, cezaya maruz kalması, rencide edilmesi saldırgan davranışlar sergilemesine sebep olmaktadır (Aral ve ark., 2004). Saldırganlığa sebep olan diğer unsurları mizaç, düşük IQ seviyesi, öğrenme güçlükleri, olumsuz akademik ilişkiler, olumsuz sosyal ilişkiler olarak sıralayabiliriz. Bunun yanında çocuğun öğretmeni ile nitelikli iletişim kuramaması da okulu sevmesini engeller ve çocuğun başarısını düşürür. Başarısızlık ise çocuğu saldırganlığa iter ve suç işleme risklerini artırır (Bozkurt, 2016).

2.5. Okul Öncesi Dönemde (Kaygı) Anksiyete

Kaygı (anksiyete, bunalı) nedeni belli olmayan sıkıntılı endişeli durum olarak tanımlanmıştır (Öğüt , 2000). Morgan (1989) a göre kaygı, 'nesnesi olmayan yersiz korku' dur. Kaygı (anksiyete) evrensel bir duygudur her insan yaşamı boyunca bu duygu ile defalarca karşılaşabilir ve kontrol edebildiği sürece genel uyarılmışlık halidir (Arı, 2008). Kaygı insanın genetiğinden, biyolojik yapısından, içinde bulunduğu çevresindeki deneyimlerden ve bilişlerinden etkilenir (Kloninger, 1988; Akt. Öğüt, 2000). Kaygının kişilerarası ilişkilerle şekillendiğini savunan (Sullivan, 1968) kaygının bebeklikte bile

ortaya çıkılabileceğini savunmuştur. Sullivan a göre kişinin davranışları içgüdüler ile değil sosyal yaşantı ve deneyimleri ile şekillendiğini savunmuştur. Anne ile çocuk arasındaki ilişkinin kaygıyı ortaya çıkarmada önemli olduğunu belirtmiştir. Kaygının ana kaynağının bakım veren ve çocuk arasındaki ilişkinin niteliği olduğunu öne sürmüştür (Yazgan ve ark., 2012).

Öğüt (2000) kaygı nın nedenlerini aşağıdaki gibi sıralamıştır;

- *Desteğin Çekilmesi*: Alışılan durumun ya da çevrenin ortadan kalktığı zamanlarda insanlar kaygı duyarlar.
- *Olumsuz Bir Sonucu Beklemek*: Olumsuz bir durum var ise ve bu ortaya çıkacağı durumlarda kaygı duyarız.
- *İç Çelişki*: Yaptıklarımız ile düşündüklerimizin, inancımızın farklı olduğu durumların ortaya çıktığı zamanlarda kaygı türünde bir gerginlik duyarız.
- *Belirsizlik*: Gelecekte başımıza ne geleceğini bilmemek en büyük kaygı sebeplerimizden birisidir.

2.6. Okul Öncesi Dönemde Ebeveyn Ve Çocuk İlişkisi

Bireyin ilk sosyal deneyimleri ailede yaşanır ve gelecekteki yaşamı için bu deneyimler oldukça önemlidir. Ailenin çocukla kurduğu iletişim çocuklarına verdikleri olumlu olumsuz davranışlara gösterilen tepkiler çocuğun geleceğe yönelik ilk sosyal becerilerini oluşturmaktadır (Çağdaş & Seçer, 2011). Ebeveyn çocuk arasındaki ilişki karşılıklı olarak değerlendirilmelidir, sadece ebeveynden çocuğa değil çocuktan ebeveyne de çift yönlü bir etkileşim vardır. Fakat çocukların bu dönemde öğrenme hızlarını ve esnekliğini düşünersek ebeveynlerin çocukları üzerindeki etkilerinin daha fazla olması doğaldır (Maccoby E. , 2002). Anne baba tutumlarının en önemli iki özelliği duygusal ilişki ve denetim boyutudur. Duygusal ilişki yönüne baktığımızda kabul edici tutum ve reddedici tutumu içerisinde barındırır. Sıcak sevgi dolu aile ortamında büyüyen çocuk anne babanın onayını alma konusunda isteklidir. Anne babanın sevgisini kaybetmekten korkar. Çocuğun ihtiyaçlarını doğru şekilde doğru zamanda sevgi ile karşılamak önemlidir. Sevgisiz, katı, bedensel cezanın olduğu aile ortamında ise kaygı düzeyi yüksek ve gerilim ön planda olur. Katı tutumlu ailenin yarattığı gerilim çocuğun sosyal adaptasyonunu zorlaştırabilir. Sevgi dolu bir ailede büyüyen çocukların saldırgan

davranışlarını aileleri daha kolay denetleyebilmektedir. Dayak şiddet gibi farklı yöntemlere başvuran ailelerde ise çocuklar, kırılganlık ve tepkisel öfke nöbetleri yaşayabilirler, aynı zamanda çocuğa farklı bir saldırganlık modelinin de örnek olunmasına sebep olurlar (Yavuzer, 1995).

Patterson, Reid ve Dishion'a (1992) göre, çocuklarına tutarlı davranmayan uzlaşma konusunda sorunlar yaşayan ailelerin çocukları ihtiyaç duydukları güveni sağlayamadıkları görülmüştür. Bu tür problemlili davranışları okula yansıtan çocuklar okul ortamını ve eğitim öğretimi olumsuz yönde etkilemektedir (Patterson ve ark., 1992).

Çocukların sağlıklı toplumsal bireyler olabilmeleri için ebeveyn denetimi gereklidir. Anne babanın aşırı kısıtlayıcılığı kadar aşırı serbestliği de çocuğun gelişimini etkiler. Toplumsallaştırmanın asıl hedefi dış öğeler tarafından yönetilmek değil kendi kendine yönetimini sağlamaktır (Yavuzer, 1995b).

2.7.Okul Öncesi Dönemde Kardeş İlişkileri

Bireyin aynı evin içerisindeki insanlarla ne kadar zaman geçirdiği evdeki diğer bireylerle ne kadar akraba olduğu farklı değişkenlere bağlıdır. Annenin yakın ilişki kurması ve bireylerin birbirlerini her gün görmesi kardeş olarak tanınmasına sebep olabilmektedir. Kısacası çocukluktan itibaren birlikte olan bireyler birbirlerini kardeş olarak görmektedirler. İlk etapta kardeşlik ilişkisi kültürel bir şey olduğu ve akrabalığın diğer unsurlarından biri olduğu anlamına gelebilir. Farklı kültürlerin yaşandığı ülkemizde kardeşin nasıl tanımlandığı kim olduğu ile ilgili çalışmalar yapılmalıdır (Sitzler, 2017).

Kardeşler arasındaki ilişki insanın yaşam boyu sürdürebileceği en uzun süreli ilişkilerden biridir (Volling & Blandon, 2003). Kardeşlerin kendi aralarında aldıkları roller gelecekteki yaşamlarında toplumda edinecekleri roller üzerinde etkilidir (Akün, 2013). İlerleyen zamanda kardeşler arasındaki iletişim gelişim ve değişim gösterir, roller değişir; kıskanma, çatışma, özenme, rekabet gibi duygular ortaya çıkar. Bu duygular olumsuz durumları ortaya çıkardığı düşünülse de bu olumsuz durumlar her iki kardeşler için sosyal ve duygusal açıdan öğrenme niteliğinde deneyimlerdir (Dunn, 2007; Howe ve Rose, 1990). Kardeş ilişkileri ebeveyn çocuk arasındaki ilişkiye göre daha eşitlikçi özellikler taşımaktadır, kıskançlık, rekabet, çatışmanın yan sıra yardımseverlik, işbirlikli olma, sevgi, sadakat gibi özellikleri kazandırmaktadır (Lamb, 1982). Her iki kardeş için de tüm bu yaşantılar, diğer insanlarla iletişimi sosyal ve duygusal açıdan düzenlemek

açısından staj alanı gibidir (Kılıçarslan A., 2001). Kardeşler birbirlerine bir şeyler öğretebilir, olumlu ya da olumsuz geribildirimler verebilir, duygusal durumlar yaşadıklarında birbirlerine sırdaş ya da sosyal duygusal açıdan destek sağlayabilirler (Eisenberg & Mussen, 1989). Tüm bunlar daha sonra akran gruplarına, okul sistemine, iş dünyasına girerken kişi için önemli olacaktır (Minuchin, & Fishman, 1981).

Koşulsuz sevgi ile devam eden kardeş ilişkisi yaşamın her döneminde kalıcı bağ oluşturmaktadır. Güven temelli olan bu ilişki cinsiyet, yaş aralığı ve ikizliğe göre değişiklik göstermektedir (Şipal ve ark., 2012). Olumlu kardeş ilişkisine sahip bireylerin ilerideki yaşamlarında stresli ve zorlu yaşam koşullarına daha kolay uyum sağladıkları gözlemlenmiştir (Gass ve ark., 2007). Kardeş ilişkilerinin duyguları tanımlama, ifade etme, düzenlemek gibi duygusal deneyimler için olanak sunduğu belirtilmiştir. Erken dönemde kardeşler arası ilişkinin duygu düzenlemeye katkı sağladığı ve güçlü duyguları birbirlerinden öğrendikleri görülmüştür (Dunn, 2007).

2.8. Duygusal Zekâ

Zekâ öğrenme kabiliyetidir semboller, düşünceler, kavramlar, ilişkiler, ilkeler ve kurallarla baş edebilme yeteneğidir (Güney, 2000). Duygusal zekâ Mayer ve Salovey tarafından ilk kez 1990 yılında tanımlanmıştır, Thorndike nin sosyal zekâ kavramının temeline dayanmaktadır (Mayer & Salovey, 1995). Mayer ve Salovey duygusal zekayı sosyal zekanın bir türü olarak görmüşlerdir ve kendi duygularını başkalarının duyguların anlayabilme ve buna göre hareket etme becerisi olarak tanımlamışlardır. Duygusal zeka, zekanın geleneksel bilişsel yönlerini değil, zekanın duygusal, kişisel, sosyal yönlerini önemsemiştir (Goleman, 1995).

Duygusal zekanın temelleri yaşamın ilk yıllarından itibaren atılır. Çocuk yaşadığı duyguların ebeveyn tarafından verilen tepkilere göre duygularının kabul edilme ya da reddedilme koşullarını öğrenir. Çocuk böylece duygularını ilk olarak en güvenli olan ailesi yanında tanımış olur (Baltaş, 2006).

Duygusal zekâ insanın kendi duygularını ve başkalarının duygularını anlaması, bu duygulardan yola çıkarak hayatını yönlendirmesi ve iletişim kurmasıdır (Mayer & Salovey, 1995; Bridge, 2004). Goleman a göre duygusal zeka kendinin ve başkalarının duygularını tanıma yeteneği, duygusal ve sosyal yetkinliklere yönelik bir ölçümdür (Goleman, 1995). Duygusal zeka sadece duygulara sahip olmak değil duyguları

anlamaktır. Duygu kavramı akıl gerektirir ve zihinsel bir beceridir ama kişiyi zihinsel sisteme ulaştıran yine duygularıdır (Epstein , 1999). Duygusal zeka kişinin ilişkili olduğu insanlardan gelen istek, talep ve baskılara karşı sergilediği tutum ve davranışlarını etkileyen, sosyal duygusal ve kişisel beceri ve yetenekler olarak tanımlanmıştır (Mumcuoğlu, 2002).

Mayer ve Salovey' in duygusal zekâ yetenekleri aşağıdaki gibidir (Mayer & Salovey, 1997).

- Öz bilinç: Duygusal zekanın tanımı kendini tanıma bir duyguyu ortaya çıktığında fark etme. Bireyin kendini anlayabilmesi açısından, psikolojik sezgi önemli bir yetenektir. Duygularının farkında olan kişi hayatını daha iyi yönlendirir (Mayer, Dipaolo, & Salovey, 1990).
- Duygularını idare edebilmek: Duygularını doğru şekilde yönetebilme yeteneğine sahip bireyler karşılaştıkları tüm olumsuz durumlarda kendilerini mutlu etmeyi bilirler böyle durumlarda kendilerini kolayca tekrar adapte edebilmektedirler (Goleman, 1996).
- Kendini Harekete Geçirmek: Kendini harekete geçirme, duygularını kontrol edebilme, kendini harekete geçirebilme ve yaratıcılık için önemlidir.
- Başkalarının duygularını anlamak: Kendi hislerimizi ne kadar iyi anlarsak başkalarının duygularını hislerini daha iyi anlarız. Bu durum duygusal zekanın gelişimi için önemlidir.
- İlişkileri Yürütebilmek: İlişkilerde başkalarının duygularını idare edebilme yeteneğidir (Goleman, 1996).

Duygusal zekaya sahip yöneticilerde sosyal yeterlilik özelliklerinin daha çok görüldüğü yapılan araştırmalarda ortaya çıkmaktadır. Bu kişilerde yüksek düzeyde özgüven, motivasyon, azim, ikna, duygu denetimi gibi beceriler gelişmiştir.

2.9. Duygusal Zekanın Bireyin Yaşamındaki Önemi

Duygu bebeklerde ayrışmamış bir enerji olarak başlar. İlk başta bu enerjiyi yaşamı sürdürebilmek için kullanırlar daha sonra organizma yaşamı sürdürebilmek için nelerin gerekli nelerin gereksiz ve zararlı olduğunu farkederek. Zamanla ihtiyaçlarını karşılayan ve karşılamayan unsurlar hakkında daha seçici davranır. Bu seçicilikle değerlendirme ortaya çıkar. Başlangıçtaki ayrışmamış enerji gerekli gereksiz ayrımını ve değerlendirmesini

yapacak duruma gelmiştir. Tüm bu değerlendirme süreci duygular yoluyla elde edilmiştir (Passons, 1975).

Sosyo kültürel yaklaşımlar temel duyguların (kızgınlık, mutluluk, korku, üzüntü, şaşkınlık, tiksinti) evrensel olduğunu bu duyguların değişmediğini, duyguların ifade ediliş biçimlerinin değiştiğini savunmuştur. Bilişsel yaklaşımlar duyguların düşüncelerin sonucu olarak ortaya çıktığını savunurken, evrensel yaklaşım ise duyguların evrensel olduğunu ileri sürmüştür (Strongman, 2003).

Duygusal zekanın olumlu bir şekilde gelişmesi için en önemli unsurlar cinsiyet, yaş ve aile ortamıdır. Duygusal zeka yaşamın ilk aylarından itibaren gelişmeye başlar. 6 aydan küçük bebeklerin zevk, öfke, rahatlık gibi daha az özelleşmiş duyguları, 6 aydan büyük bebeklerin ise korku, sevinç, kızgınlık gibi farklı duyguları yaşayabildiklerini ifade etmiştir. Temel duygu kümelerinin varlığını savunan bazı kuramcılar bunları aşağıdaki gibi açıklamıştır.. (Goleman, 1999).

- Öfke: kızma, sinirlenme, kin, alınganlık, düşmanlık, hiddet, hakaret, içleme, gazap, tükenme, şiddet patolojik nefret.
- Üzüntü: umutsuzluk, acı, keder, melankoli, neşesizlik, can sıkıntısı, kendine acıma, şiddetli depresyon.
- Korku: kaygı, sinirlilik, hayret, şüphe, vicdan azabı, kuruntu, tasa, çekinme, ürkme, dehşet, patolojik olduğunda fobi ve panik.
- Zevk: mutluluk, eğlenme, sevinç, zevk, heyecan, coşku, rahatlama, tatmin, haz, gurur, hoşnutluk, kendinden geçme, kapris, aşırı zindelik, en uç noktada mani.
- Sevgi:, güven, sadakat, hayranlık, iyilik, dostluk kabul görme, muhabbet, aşırı tutkunluk.
- Şaşkınlık: şok hayret, afallama, merak.
- İğrenme: tiksime, hor görme, aşağılama, küçümseme, nefret etme, hoşlanmama, itici bulma.
- Utanç: hayal kırıklığı, pişmanlık, küçük düşme üzülmeye, suçluluk, mahcubiyet, çile, nedamet (Goleman, 1999).

Psikologlar tarafından yapılan değerlendirme hoş olma- hoş olmama sınıflandırmasıdır. Hoş olan duygular olumlu hoş olmayan duygular olumsuz olarak tanımlanmaktadır (Hacıozde, 2012).

Tarhan`a göre olumlu olumsuz duygular vardır. Olumlu duygular temel duygulardır (Tarhan, 2011). Pozitif duygularını kullanan birey etrafına daha olumlu bakar, bakış açısını olumlu yönde kullanır. Olumlu duygular bireyin yaşama karşı motivasyonunu artırır, insanlara karşı fedakarlık duygusu ile hareket eder. Yaptığı işten, yaşamından keyif almaya başlar. Olumsuz duygular ile hareket eden insanlar ise hem kendileri için hem başkaları için negatif enerji ile hareket ederler (Michie & Gooty, 2005).

Duygular bireyin yaşamsal becerilerinin gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Bireyin düşünce yapısını, planlama, sorun çözme gibi doğuştan getirdiği bilişsel becerilerinin kullanma kapasitesini etkilemektedir (Goleman, 2009). İletişimin daha güçlü olduğu durumlarda insanlar duygularını ifade etmekten çekinmezler ve duygularını daha kolay ifade ederler. Ayrıca karşı taraftan duygularının önemseneceğini ilgi ile duygularının dinleneceğini, değer verileceğini düşünüyorsa duygularını ifade etmekten çekinmez (Clark & Finkel, 2005).

2.10. Duygusal Zeka Modelleri

İlk defa 1990 yılında duygusal zeka kavramı literatüre girmiştir ve bu kavramla ilgili bir sürü model ortaya çıkmıştır. Bu modeller iki ana başlık altında incelenmiştir.

Karma Model: Reuven Bar-On Gardner duygusal zekâ modeli, Goleman duygusal zekâ modeli ve Cooper ve Sawaf'ın duygusal zekâ modelidir.

Yetenek Modeli: Mayer ve Salovey'in duygusal zekâ modelidir (Fusun, 2002).

2.11. Reuven Bar-On Gardner Duygusal Zekâ Modeli

Duygusal zeka bireyin günlük yaşamda karşılaşılabileceği talepler ve baskılar ile başa çıkmasında gerekli tüm becerileri etkiler. Duygusal zeka ile ilgili yayınlanan ilk test EQ-i, Bar-On tarafından düzenlenmiştir. Bar-On bu modeli oluştururken bazı bireylerin diğerlerine göre daha başarılı olmalarının nedenlerini araştırmış ve başarı ile ilişkili kişilik özelliklerini araştıran araştırmaları inceleyerek 5 temel bölümden oluşan kendi modelini oluşturmuştur. Bunlar aşağıdaki gibi ifade edilebilir.

1. **Kişisel beceriler:** Duygusal benlik bilinci, kendine güven, kendine saygı, kendini gerçekleştirme, bağımsızlık.
2. **Kişiler arası beceriler:** Empati, bireyler arası ilişkiler, sosyal uyumluluk.
3. **Uyumluluk düzeyi:** Problem çözme, gerçeklik ölçüsü, esneklik.
4. **Stres yönetimi:** Stres toleransı, dürtü kontrolü.
5. **Genel ruh durumu:** Mutluluk, iyimserlik (Mayer & Salovey, 1997).

2.12. Goleman Duygusal Zeka Modeli

Goleman'a göre duygusal beceri, zeka dahil tüm becerilerin en iyi şekilde kullanılmasında önemlidir. Duygusal becerileri iyi olan insanlar kendi duygularının ve karşılarındaki insanların duygularını hislerini anlamada ve doğru karşılık vermede başarılıdırlar. Hayatlarında daha etkilidirler ve hoşnutturlar (Goleman, 1995). Golemanın duygusal zeka modeli 5 ayrı başlık altında incelenmektedir.

1. **Duygularının farkında olma:** Kendi duygularını tanıma ve açıklama, bir karar verildiğinde bunun hangi duygu düşünce ile verildiğini anlayabilme. Duygularını tanıyan kişiler hissettiklerini iyi analiz ederler. Bu kişiler yaşamlarında duygularını kullanarak ve davranışlarına ve tutumlarına yön verirler (Goleman, 2000).

2. **Duygularını yönetme :** Duygularını hissettiklerini olduğu gibi kabul edip, nedenlerini sorgulamak, duygu ve düşüncelerle ortaya konulan davranışların uyumunun farkında olmayı, söyledikleri ve düşünceleri arasındaki bağlantının farkında olmayı, duyguların anlık tepkilerini yönetebilmeyi içermektedir (Goleman, 1999).

3. **Kendini motive edebilme:** Bireyin iş ve özel yaşamlarında her anlamda motivasyona ihtiyacı vardır. Duygular; insanların hedeflerini gerçekleştirebilmesi için en büyük motivasyon kaynağıdır diyebiliriz, amaca yönelik hareket etme, insanın gelişimine yönelik çabada bulunması, zorlayıcı durumlarda bile devam edebilmeyi gerektirir (Kılıçarslan 2009., Goleman, 2006).

4. **Empati:** İnsanların duygularını, hissettiklerini anlayabilmeyi, düşüncelere saygı duyabilmeyi gerektirir, empati kişilerarası ilişkilerde en temel unsurlardan biridir (Goleman & Cherniss, 2001).

5. **Sosyal beceriler:** Başkalarıyla düzgün sosyal ilişkiler kurarken duyguları doğru şekilde yönetebilme. Başkalarıyla müzakere etme, karar

verme, ikna etme, yol gösterme, iş birliğinde bulunma gibi becerilerde de kullanmak önemlidir (Goleman , 2006).

2.13. Cooper Ve Sawaf'ın Duygusal Zekâ Modeli

Bu zeka modeli duygusal zeka ve liderlik üzerine durmuştur. Bu modelde duygusal zeka 4 boyutta incelenmiştir. Bunlar; duygusal zindelik, duyguları öğrenmek, duygusal derinlik, duygusal simya dır. Bu model zihinsel yeteneklerin yanı sıra zihinsel olmayan kavramları (geleceği yaratmak gibi) içeren karma bir modeldir (Çakar & Arbak, 2004).

2.14. Mayer Ve Salovey`ın Duygusal Zeka Modeli

Yaklaşımın temelinde doğruluk ve üretkenlikle ilgili bazı yeteneklerin olduğunu savunmuşlardır. Kendimizin ve başkalarının duygularını anlamak için doğruluk bu duyguları düzenlemek ve kontrol etmek için üretkenliğe ihtiyacımız olduğu gerekmektedir (Acar, 2001). Model duygusal zekayı 4 bölüme ayırmıştır.

Duyguları Algılama: Duyguları fark etmek, yorumlamak, kendinin ve başkalarının neler hissettiğini algılayabilme, ses tonu, jest ve mimiklerle duygulara doğru karşılık verebilmek olarak tanımlayabiliriz (Davis, 2008).

Duyguları Anlama: Genel duyguların karmaşık duygulara nasıl dönüştüğüne, duyguların sosyal deneyimler ve yaşantılardan nasıl etkilendiğine dair bilince sahip olmak. Neden böyle hissediyorum? İnsanlar neden böyle düşünüyor?

Duyguları Kullanma: Kendimizin ve başkalarının duygularını yönetebilme yeteneğidir.

2.15. Duygusal Zekayı Etkileyen Faktörler

Duygusal zekayı etkileyen etmenlerden en önemlileri yaş ya da gelişim dönemleri olarak ifade edilmektedir. Duygusal zeka yaşamın ilk yıllarından gelişmeye başlar. Craig (1989) 6 aydan küçük bebeklerin daha az özelleşmiş duyguları öfke, rahatlık, zevk gibi, 6 aydan büyük olan bebeklerin ise sevinç, kızgınlık, korku gibi farklı duyguları yaşadıklarını ortaya koymuştur. Başka bir çalışmada ise 2 yaşındaki çocukların olumlu duygularını ve kızgınlıklarını ifade edebildiklerini söylemiştir (Crawford ve ark., 1992). Çocuklar temel duyguları ifade ederken, ergenler ise duygularını geliştirmekte ve duygularını ifade etmede gizleyici tutum sergileyebilirler (Kulaksızoğlu, 2008). Bebeklerin 10 haftalıktan itibaren annelerinin yüz ifadelerinden onların mutlu, üzgün ve

kızgın olduklarını anladıklarını ifade etmiştir (Campos ve ark., 1983). Duygusal gelişimin diğer tüm gelişim alanları gibi yordanabilir bir sırası vardır. Diğer gelişim alanlarının ön planda tutularak duygusal zekanın ihmal edilmesi değişikliklerin fark edilmemesi ileriye dönük problemlerin yaşanmasına sebep olacaktır. Çocukların yaşam kalitelerini arttıracak ileriye dönük sosyal ilişkilerine yön verecek, duygusal zekalarını geliştirmeye yönelik fırsatlar artırılmalıdır (Shapiro, 1999).

Cinsiyet duygusal gelişimi etkileyen faktörlerden biridir. Aileler çocuklarını farklı duygusal yaklaşımlarla yetiştirmektedirler. Ebeveynlerin kız ve erkek çocukları ile ilgilenirken çıkardıkları sesler ve kelimeler farklıdır. Anneler kız çocuklarına hikayeler anlatırken daha fazla duyguları ifade eden yorumlarda bulunurlar. Aynı zamanda kız ve erkek çocuklarına duygularını ifade etmede, kontrol etmede farklı öğretiler ile yaklaşılır. Yapılan bir çalışmada ebeveynlerin kız çocukları ile duygulara yönelik, (öfke hariç) erkek çocuklarına göre daha çok konuşulduğu saptanmıştır. Erkek çocukları ile daha çok öfke duygusunun neden ve sonuçları ile konuşulduğu ifade edilmiştir (Brody & Hall, 1993). Chaplin (2015) yapılan araştırmalarda kadınların, erkeklere göre özellikle olumlu duygularını daha çok ifade ettiklerini, olumsuz duygularını ise daha çok içselleştirdiğini ifade etmiştir.

Duygusal zeka gelişimi için başka önemli bir faktör aile ortamıdır. Aile çocuğa verilen duygusal derslerini duygusal paylaşımların yapıldığı ilk okuldur. Bu dersler sadece anne babaların çocuklarına doğrudan duygusal söylemleri anlatarak değil, kendi hissettiklerini ifade etmeleri, ifade ediş biçimleri ve birbirleriyle aralarında kurdukları duygusal bağ ile oluşmaktadır. (Goleman, 1996). Çocukların duygularını görmezden gelen, çocuğun duygularını ifade etmesine fırsat vermeyen olumsuz duygularla cezaya başvuran ebeveynler, çocukların duygu gelişimlerinde yetersizliklere sebep olacaktır. Aynı zamanda çocukların duygularını fark eden ve bunlarla baş etmede çocuklarına yardımcı olmayan ebeveynlerde yetersiz duygusal gelişime sebep olacaktır. Bir diğer yanlış ebeveyn tutumu da tutarsız ebeveyn tutumu diyebiliriz. Kendilerini iyi hissettikleri zamanlarda görmezden gelen ebeveynler, kendilerini kötü hissettiklerinde ise çocuklara olumsuz duygu ve cezalandırıcı tepkilerde bulunarak çocukların çaresiz hissetmelerine sebep olabilmektedirler (Tuğrul, 1999).

Duygusal zekayı etkileyen diğer bir faktör eğitim diyebiliriz. Bir çok araştırmacı duygusal zekanın eğitim ile geliştirilebilir olduğunu savunmuştur. (Goleman, 1995). Yeşilyaprak tarafından incelenen çalışmalarda duygusal zekanın doğuştan her insanda

var olduğu fakat yaşantı ve eğitim ile geliştirilebildiği ortaya konmuştur. Eğitimin tđm kademelerinde duygusal zeka önemlidir. Duygusal zekaya gereken önem verilmediğinde akademik zeka etkilenir. İkiyi birbiriyle ilişkilidir. Aynı zamanda okullardaki rehberlik servisleri duygusal zekanın gelişimine yönelik çalışmalar düzenlemeli böylece disiplin problemlerinin çözümünün sağlanması daha kolay olacaktır.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada okul öncesi dönemdeki, 4-6 yaş çocuklarının sosyal yetkinlik düzeyi ile annenin duygusal zekâ düzeyleri arasındaki ilişki incelenecektir. Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılacaktır. İlişkisel tarama modelleri, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2016).

3.2 Araştırmanın Yeri Ve Zamanı

Araştırma 2022 yılında İstanbul ili Avrupa Yakasında uygulanmıştır.

3.3 Araştırmanın Evren Ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini İstanbul Avrupa yakasında Millî Eğitim Bakanlığı anaokullarına devam eden 4-6 yaş çocuğu olan anneler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise basit tesadüfi örneklem yolu ile seçilmiş 360 anne oluşturmaktadır. Veri toplama araçları 750 anneye dağıtılmış bunlardan 470 tanesi geri toplanabilmiştir. Bu veri toplama araçlarından toplananlar arasında ancak 360 tanesi tam ve hatasız doldurulmuştur ve araştırmaya bu veri toplama araçları dahil edilmiş ve eksik doldurulan veri formları araştırmaya dahil edilememiştir.

3.4. Veri Toplama Araçları

Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri annelerin duygusal zekâ düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacı ile yapılması planlanan çalışmada Demografik Bilgi Formu, Duygusal Zekâ Değerlendirme Ölçeği, Sosyal Yetkinlik Davranış Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır.

Demografik bilgi formu

Bu formda ebeveyne yönelik; eğitim durumuna, yaşına, mesleğine, ailenin aylık gelirine; çocuğa yönelik ise; çocuğun yaşına, cinsiyetine, çocuk sayısına, kardeşlerin cinsiyetine ve kaçınıcı çocuk olduğuna yönelik sorular sorulmuştur.

Duygusal zeka değerlendirme ölçeği:

Araştırmada Nicholas Hall tarafından 1999 yılında geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe güvenilirlik geçerliliği çalışmasını 2000 yılında Ergin-yapmış ve Cronbach alfa değerini 0.84 olarak hesaplamıştır. Bu araştırmada Cronbach alfa değeri 0.95 olarak hesaplanmıştır. Ölçek 30 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte en düşük toplam puan 30, en yüksek toplam 180'dir. Ölçekten alınan yüksek puan duygusal zekâ düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçekteki maddelerin yanıtları; "tamamen katılmıyorum", "kısmen katılmıyorum", "çok az katılmıyorum", "çok az katılıyorum", "kısmen katılıyorum" "tamamen katılıyorum" şeklindedir. Ölçekteki maddelerin yanıtların puan değeri ise şu şekildedir; "tamamen katılmıyorum = 1 puan", "kısmen katılmıyorum = 2 puan", "çok az katılmıyorum = 3 puan", "çok az katılıyorum = 4 puan", "kısmen katılıyorum = 5 puan" "tamamen katılıyorum = 6 puan"dır . Ölçeğin; “Duyguların Farkında Olma”, “ Duygularını Yönetme ”, “Kendini Motive Etme (Motivasyon)", "Empati" ve "İlişkilerini Kontrol Etme (Sosyal Beceriler)" olmak üzere 5 tane alt boyutu vardır.

Duyguların farkında olma: 1, 2, 4, 17, 19, 25

Duygularını yönetme: 3, 7, 8, 10, 18, 30 maddeleridir.

Kendini motive etme: 5, 6, 13, 14,16,

Empati: 9, 11, 20, 21, 23, 28

Sosyal beceriler: 12, 15, 24, 26, 27, 29

Ölçekten alınan toplam puana göre; bireyin 155 ve daha fazla puanlar alması duygusal zekâ düzeyinin yüksek; 130 ile 154 puan arası alması normal düzeyde ve 129 puan ve daha az alması düşük duygusal zekâ düzeyine sahip olduklarını göstermektedir.

Sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirme ölçeği:

LaFreniere and Dumas (1996) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek okul öncesi dönemde çocukların gösterebilecekleri davranış ve duygusal sorunların yanında çevresi ile olan sosyal becerilerini taramaya yönelik bir ölçektir. Özgün formu İngilizcedir ve uzman iki akademisyen tarafından Türkçe' ye çevrilmiştir. Ölçeğin geri çevirisi, gelişim psikolojisi alanında yüksek lisans yapan bir öğrenci tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çevirinin özgün ölçek maddeleri ile denk olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılmayan

iki anaokulu yöneticisi ve öğretmeni tarafından maddelerin anlaşılabilirliği onaylanmıştır. Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerilerini ve davranışsal sorunlarını değerlendiren ölçeğin, her biri 10 madde içeren Sosyal Yetkinlik (SY), Kızgınlık-Saldırganlık (KS), ve Anksiyete-İçe Dönüklük (Aİ) olmak üzere üç alt ölçekten oluşmaktadır. SY, KS ve Aİ alt ölçekleri için iç tutarlılık (Cronbach's Alpha) katsayıları sırasıyla .88, .87 ve .84 olarak bulunmuştur. Her alt ölçek için madde toplam korelasyon katsayıları .41 ve üstünde bulunmuştur. Bu değerler, yüksek düzeyde iç tutarlılığa işaret etmektedir. Ölçek her bir madde için 6'lı likert tipte yanıtlamayı gerektirir. Maddelere verilen yanıtlar “her zaman yapar” (6 puan), “sık sık yapar” (4 ya da 5 puan), “bazen yapar” (2 ya da 3 puan) ve “hiçbir zaman yapmaz” (1 puan), şeklinde derecelendirilmiştir. Ölçeği cevaplandıracak olan ebeveyn ölçekte yer alan ifadeyi okuduktan sonra değerlendirdiği çocuğun sahip olduğu sosyal, duygusal ve davranış becerilerinin karşısında bulunan seçeneğin uygun olanını işaretler (Çorapçı vd. 2010).

Sosyal Yetkinlik (SY) alt boyutu, çocukların akranlarıyla bir aradayken gösterdikleri işbirliği ve anlaşmazlıklara çözüm yolları aramak gibi olumlu özellikleri ölçer.

Sosyal yetkinlik: 2, 6, 11, 13, 15, 17, 20, 22, 27, 30

Kızgınlık-saldırganlık: 1, 7, 8, 9, 12, 14, 19, 21, 23, 26

Anksiyete-içedönüklük: 3, 4, 5, 10, 16, 18, 24, 25, 28, 29

Ölçekte Kızgınlık-Saldırganlık ve Anksiyete-İçedönüklük alt boyutlarını ölçen maddeler, Kızgınlık-Saldırganlık ve Anksiyete-İçedönüklük alt boyutlarını ölçen maddeler olumsuz özellikleri ölçmesi nedeniyle negatif, Sosyal Yetkinlik alt boyutunu ölçen maddeler ise olumlu özellikleri ölçmesi nedeniyle pozitif değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda ölçek hem pozitif hemde negatif özellikteki maddeleri içerdiğinden ölçeğin kesim noktası yoktur (Toplam ölçek puanı alınmamıştır). Her bir alt boyutun (KS, Aİ ve SY) toplam puanı ayrı ayrı hesaplanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 22.0 programı kullanılarak analiz edilecektir ve 0.005 anlamlılık düzeyi dikkate alınacaktır. Dağılımların normalliği ve homojenlik varsayımlarının sağlandığı

durumlar için parametrik istatistiksel teknikler kullanılacaktır. Dağılımların normalliği için Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testlerinden elde edilen sonuçlar dikkate alınacaktır. Araştırma amaçları kapsamında yapılacak fark analizi yöntemi olarak varsayımların sağlandığı durumlarda, bağımsız değişkenin kategori sayısı iki olduğunda bağımsız örneklem t-testi, bağımsız değişkenin kategori sayısı ikiden fazla olduğu durumlarda ise Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yöntemi kullanılacaktır. Varsayımların sağlanmadığı durumlarda ise bağımsız değişkenin kategori sayısı iki olduğunda, Nonparametrik testlerden Mann Whitney-U testi ve kategori sayısı ikiden fazla olan değişkenler için de Kruskal-Wallis H testi kullanılacaktır. Değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla varsayımlar sağlandığı durumda Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı kullanılacakken, varsayımların sağlanmadığı durumlarda Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon katsayısı kullanılacaktır.

4. BULGULAR

1. Katılımcıların tanıtıcı özelliklerine ilişkin betimleyici istatistikler

Aşağıdaki tabloda anne-babalar ve çocuklara yönelik sorulara verilen cevaplara ilişkin frekans ve yüzdelere yer almaktadır.

Tablo 1: Frekans ve yüzde dağılımları

N		%	
Anne eğitim	Okuryazar değil	4	1,2
	Okuryazar -ilkokul terk	17	5,2
	İlkokul	55	16,7
	Ortaokul	152	46,1
	Ön lisans	41	12,4
	Lisans	54	16,4
	Yüksek lisans-doktora	7	2,1
Baba eğitim	Okuryazar değil	1	0,3
	Okuryazar ilkokul terk	17	5,2
	İlkokul	72	21,8
	Ortaokul	140	42,4
	Ön lisans	38	11,5
	Lisans	47	14,2
	Yüksek lisans-doktora	15	4,5
Anne yaş	19 yaş ve altı	0	0,0
	20-30	83	25,2
	31-40	216	65,5
	41-50	29	8,8
	51 ve üzeri	2	0,6
Baba yaş	19 yaş ve altı	0	0,0
	20-30	31	9,4
	31-40	214	64,8
	41-50	82	24,8
	51 ve üzeri	3	0,9
Anne meslek	İşsiz	20	6,2
	Ev hanımı	235	72,3
	Serbest meslek	10	3,1
	İşçi	9	2,8
	Yönetici	15	4,6
	Eğitim alanında	10	3,1

Tablo 1: Frekans ve yüzde dağılımları (devamı)

	Memur	16	4,9
	Sağlık sektöründe	3	0,9
	Emekli	2	0,6
	Mimar-mühendis	4	1,2
	Akademisyen	0	0,0
	Diğer	1	0,3
Baba meslek	İşsiz	2	0,6
	Serbest meslek	82	24,8
	İşçi	139	42,1
	Yönetici	23	7,0
	Eğitim alanında	6	1,8
	Memur	13	3,9
	Sağlık sektöründe	7	2,1
	Emekli	1	0,3
	Mimar -mühendis	13	3,9
	Akademisyen	1	0,3
	Diğer	43	13,0
Gelir	Asgari ücret	68	20,6
	2000-4000 TL	2	0,6
	4100-6000 TL	5	1,5
	6100-8000 TL	4	1,2
	8100 ve üzeri	251	76,1
Çocuk yaşı	1	6	1,8
	2	5	1,5
	3	1	0,3
	4	44	13,3
	5	214	64,8
	6	60	18,2
Çocuk cinsiyeti	Kız	159	48,2
	Erkek	171	51,8
Kardeş varlığı	Evet	229	69,4
	Hayır	101	30,6

Aşağıdaki tabloda araştırmada kullanılan ölçeklerin alt boyutlarına ait betimleyici istatistikler yer almaktadır.

Tablo 2: Ölçeklere ait betimleyici istatistikler

		N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma	Basıklık	Çarpıklık
Duygusal zekâ ölçeği	Duyguların farkında olma	330	6,00	36,00	29,7394	5,97553	-1,929	4,101
	Duygularını yönetme	330	9,00	36,00	27,5333	6,20083	-1,076	,663
	Kendini motive etme	330	6,00	36,00	29,4121	5,91838	-1,805	3,876
	Empati	330	6,00	36,00	28,9364	6,16926	-1,698	2,717
	Sosyal beceriler	330	6,00	36,00	26,4182	6,41339	-1,040	,702
Sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirme ölçeği	Anksiyete- içe dönüklük (Aİ)	330	10,00	45,00	19,6848	6,00082	,756	,432
	Sosyal yetkinlik (SY)	330	16,00	54,00	40,2515	8,27236	-,332	-,572
	Kızgınlık-saldırganlık (KS)	330	13,00	50,00	25,9697	6,71787	,697	,663

Yukarıdaki tabloda araştırmada kullanılan duygusal zekâ ile sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirme ölçeklerinin alt boyutlarına ilişkin betimleyici istatistikler yer almaktadır. Duygusal zekâ ölçeğinin “duyguların farkında olma” alt boyutuna ait toplam puan ortalaması 36 üzerinden 29,7 olup bu değer söz konusu becerinin gelişmiş olduğunu göstermektedir. “Duygularını yönetme” alt boyutu için de ortalama 36 üzerinden 27,5’tur ve bu beceri de gelişmiş olarak nitelendirilmektedir. Kendini motive etme alt boyutu ortalama puanı 36 üzerinden 29,4 olup bu davranışın da gelişmiş olduğu görülmektedir. Empati alt boyutu için hesaplanan ortalama 36 üzerinden 28,9 değeri ile empatinin de yüksek olduğunu göstermektedir. En düşük ortalama 36 üzerinden 26,4 ile sosyal beceriler alt boyutuna aittir. Buna rağmen sosyal beceri düzeyi de ortanın epey üzerindedir.

0 ve basıklık ölçüleri dağılımın normal olmadığını göstermektedir. Tablodaki değerler incelendiğinde normalliğin duygusal zekâ ölçeği alt boyutlarında sağlanmadığı görülmüştür. Bu nedenle tüm karşılaştırmalar parametrik olmayan yöntemlerle yapılmıştır.

2. Katılımcıların özellikleri ile ölçeklerin karşılaştırılması

Aşağıdaki tablolarda katılımcılara ait iki gruplu değişkenlerle ölçeklerin karşılaştırıldığı Mann Whitney U testi sonuçları ile ikiden fazla gruplu değişkenleri ile ölçeklerin karşılaştırıldığı Kruskal-Wallis testi sonuçları yer almaktadır. Testler %5 anlamlılık düzeyinde yapılmıştır.

Tablo 3: Anne eğitim düzeyi ile alt boyutların karşılaştırılması

	Anne eğitim	N	Sıra Ortalaması	Kruskal-Wallis H	P
Duyguların farkında olma	okuryazar değil	4	197,25	26,16	0,000
	okuryazar-ilkokul terk	17	127,71		
	ilkokul	55	127,91		
	ortaokul	152	162,29		
	ön lisans	41	202,60		
	lisans	54	182,56		
	yüksek lisans-doktora	7	255,36		
	Total	330			
Duygularını yönetme	okuryazar değil	4	154,63	20,24	0,003
	okuryazar-ilkokul terk	17	181,91		
	ilkokul	55	157,35		
	ortaokul	152	150,24		
	ön lisans	41	173,89		
	lisans	54	190,29		
	yüksek lisans-doktora	7	286,93		
	Total	330			
Kendini motive etme	okuryazar değil	4	196,25	6,53	0,366
	okuryazar-ilkokul terk	17	127,76		
	ilkokul	55	158,46		
	ortaokul	152	162,95		
	ön lisans	41	177,59		
	lisans	54	173,74		
	yüksek lisans-doktora	7	215,86		
	Total	330			
Empati	okuryazar değil	4	156,13	7,13	0,309
	okuryazar-ilkokul terk	17	129,29		
	ilkokul	55	146,87		
	ortaokul	152	176,05		
	ön lisans	41	163,02		
	lisans	54	165,09		

Tablo 3: Anne eğitim düzeyi ile alt boyutların karşılaştırılması (devamı)

	yüksek lisans-doktora	7	193,79		
	Total	330			
Sosyal beceriler	okuryazar değil	4	176,38	17,68	0,007
	okuryazar-ilkokul terk	17	139,15		
	ilkokul	55	143,77		
	ortaokul	152	158,89		
	ön lisans	41	181,07		
	lisans	54	188,27		
	yüksek lisans-doktora	7	270,71		
	Total	330			
Anksiyete- içedönüklük	okuryazar değil	4	157,63	24,64	0,000
	okuryazar-ilkokul terk	17	220,85		
	ilkokul	55	186,64		
	ortaokul	152	171,52		
	ön lisans	41	130,62		
	lisans	54	150,43		
	yüksek lisans-doktora	7	59,29		
	Total	330			
Sosyal yetkinlik	okuryazar değil	4	212,88	20,96	0,002
	okuryazar-ilkokul terk	17	150,97		
	ilkokul	55	144,51		
	ortaokul	152	154,60		
	ön lisans	41	208,79		
	lisans	54	174,33		
	yüksek lisans-doktora	7	253,71		
	Total	330			
Kızgınlık saldırganlık	okuryazar değil	4	217,38	6,86	0,334
	okuryazar-ilkokul terk	17	179,44		
	ilkokul	55	146,55		
	ortaokul	152	166,32		
	ön lisans	41	150,68		
	lisans	54	183,88		
	yüksek lisans-doktora	7	178,07		
	Total	330			

Duyguların farkında olma alt boyutu sıra ortalamaları arasında anne eğitim düzeylerine göre anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Puanı en yüksek annelerin eğitimi yüksek lisans ve doktora, en düşük olanların okuryazar-ilkokul terktir. Duygularını

yönetme alt boyutu sıra ortalamaları arasında anne eğitim düzeylerine göre anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Puanı en yüksek annelerin eğitimi yüksek lisans ve doktora, en düşük olanların ortaokuldur. Kendini motive etme alt boyutu sıra ortalamaları arasında anne eğitim düzeylerine göre anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Empati alt boyutu sıra ortalamaları arasında anne eğitim düzeylerine göre anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Sosyal beceriler alt boyutu sıra ortalamaları arasında anne eğitim düzeylerine göre anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Puanı en yüksek annelerin eğitimi yüksek lisans ve doktora, en düşük olanların okuryazar-ilkokul terktir. Anksiyete İçerme alt boyutu sıra ortalamaları arasında anne eğitim düzeylerine göre anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Eğitimi yüksek lisans ve doktora olan annelerin çocuklarında anksiyete-içerme dönüklük en düşük, okuryazar-ilkokul terk annelerin çocuklarında anksiyete içerme dönüklük en yüksektir. Sosyal yetkinlik alt boyutu sıra ortalamaları arasında anne eğitim düzeylerine göre anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Eğitimi yüksek lisans ve doktora olan annelerin çocuklarında sosyal yetkinlik en yüksek, ilkokul mezunu annelerin çocuklarında sosyal yetkinlik en düşüktür. Kızgınlık-saldırganlık alt boyutu sıra ortalamaları arasında anne eğitim düzeylerine göre anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4: Anne yaşı ile alt boyutların karşılaştırılması

	Anne yaşı	N	Sıra Ortalaması	Kruskal Wallis H	P
Duyguların farkında olma	20-30	83	154,02	3,21	0,360
	31-40	216	168,41		
	41-50	29	170,64		
	51 ve üzeri	2	253,50		
	Total	330			
Duygularını yönetme	20-30	83	163,02	0,095	0,992
	31-40	216	166,05		
	41-50	29	167,98		
	51 ve üzeri	2	173,00		
	Total	330			
Kendini motive etme	20-30	83	174,25	1,91	0,590
	31-40	216	162,97		
	41-50	29	164,10		
	51 ve üzeri	2	96,50		
	Total	330			
Empati	20-30	83	198,31	14,13	0,003
	31-40	216	154,70		
	41-50	29	148,62		
	51 ve üzeri	2	215,50		
	Total	330			
Sosyal Beceriler	20-30	83	183,81	6,56	0,087
	31-40	216	159,54		
	41-50	29	165,00		
	51 ve üzeri	2	56,00		
	Total	330			

Tablo 4: Anne yaşı ile alt boyutların karşılaştırılması (devamı)

Anksiyete içe dönüklük	20-30	83	151,27	3,01	0,391
	31-40	216	171,82		
	41-50	29	160,86		
	51 ve üzeri	2	140,75		
	Total	330			
Sosyal yetkinlik	20-30	83	159,86	4,91	0,179
	31-40	216	166,03		
	41-50	29	167,74		
	51 ve üzeri	2	310,00		
	Total	330			
K	20-30	83	155,08	6,96	0,073
	31-40	216	174,16		
	41-50	29	136,52		
	51 ve üzeri	2	83,00		
	Total	330			

Duyguların farkında olma alt boyutu sıra ortalamaları arasında anne yaş gruplarına göre anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Duygularını yönetme alt boyutu sıra ortalamaları arasında anne yaş gruplarına göre anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Kendini motive etme alt boyutu sıra ortalamaları arasında anne yaş gruplarına göre anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Empati alt boyutu sıra ortalamaları arasında anne yaş gruplarına göre anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Empatisi en yüksek anneler 51 ve üzeri yaşta olup en düşük olan anneler 41-50 yaş arasındadır. Sosyal beceriler alt boyutu sıra ortalamaları arasında anne yaş gruplarına göre anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Anksiyete içe dönüklük, sosyal yetkinlik ve kızgınlık saldırganlık alt boyutu sıra ortalamaları arasında anne yaş gruplarına göre anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 5: Gelir düzeyi ile alt boyutların karşılaştırılması

	Gelir düzeyi	N	Sıra Ortalaması	z	p
Duyguların farkında olma	asgari ücret	68	152,51	-1,22	0,222
	asgari ücretin üzerinde	261	168,25		
	Total	329			
Duygularını Yönetme	asgari ücret	68	168,14	-0,31	0,759
	asgari ücretin üzerinde	261	164,18		
	Total	329			
Kendini Motive Etme	asgari ücret	68	161,13	-0,37	0,706
	asgari ücretin üzerinde	261	166,01		
	Total	329			
Empati	asgari ücret	68	167,13	-0,20	0,836
	asgari ücretin üzerinde	261	164,45		
	Total	329			
Sosyal Beceriler	asgari ücret	68	145,35	-1,91	0,055
	asgari ücretin üzerinde	261	170,12		
	Total	329			
Anksiyete-içedönüklük	asgari ücret	68	185,20	-1,95	0,051
	asgari ücretin üzerinde	261	159,74		
	Total	329			
Sosyal yetkinlik	asgari ücret	68	150,29	-1,43	0,152
	asgari ücretin üzerinde	261	168,83		
	Total	329			
Kızgınlık saldırganlık	asgari ücret	68	162,06	-0,28	0,774
	asgari ücretin üzerinde	261	165,77		
	Total	329			

Duygusal zeka ölçeği alt boyutlarında gelir gruplarına göre anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirme ölçeği alt boyutlarında gelir gruplarına göre anlamlı fark yoktur ($p>0,05$).

Tablo 6: Cinsiyet ile alt boyutların karşılaştırılması

	Çocuk cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	z	p
Duyguların farkında olma	kız	159	156,91	-1,32	0,185
	erkek	168	170,71		
	Total	327			
Duygularını yönetme	kız	159	163,84	-0,03	0,976
	erkek	168	164,15		
	Total	327			
Kendini motive etme	kız	159	157,50	-1,21	0,225
	erkek	168	170,15		
	Total	327			
Empati	kız	159	167,31	-0,62	0,537
	erkek	168	160,87		
	Total	327			
Sosyal beceriler	kız	159	159,16	-0,90	0,367
	erkek	168	168,58		
	Total	327			
Anksiyete içedönüklük	kız	159	168,79	-0,89	0,372
	erkek	168	159,47		
	Total	327			
sosyal yetkinlik	kız	159	177,57	-2,52	0,011
	erkek	168	151,16		
	Total	327			
ks	kız	159	156,50	-1,40	0,162
	erkek	168	171,10		
	Total	327			

Duyguların farkında olma alt boyutu sıra ortalamaları arasında çocuğun cinsiyetine göre anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Kız veya erkek çocuk sahibi olmak annenin duyguların farkında olma düzeyini değiştirmemektedir. Duygularını yönetme alt boyutu sıra ortalamaları arasında çocuğun cinsiyetine göre anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Kendini motive etme alt boyutu sıra ortalamaları arasında çocuğun cinsiyetine göre anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Empati alt boyutu sıra ortalamaları arasında çocuğun cinsiyetine göre anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Sosyal beceriler alt boyutu sıra ortalamaları arasında çocuğun cinsiyetine göre anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Dolayısıyla kız veya erkek çocuk sahibi olmak annenin duygusal zekâ düzeyini değiştirmemektedir. Anksiyete içedönüklük ve kızgınlık saldırganlık alt boyutu sıra ortalamaları arasında çocuğun cinsiyetine göre anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Yalnızca sosyal yetkinlik alt boyutu sıra ortalamaları arasında çocuğun cinsiyetine göre

anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Kız çocukların sosyal yetkinlik ortalaması erkek çocuklardan daha yüksektir.

Tablo 7: Kardeş sayısı ile alt boyutların karşılaştırılması

	kardeşvarlık	N	Sıra Ortalaması	z	P
Duyguların farkında olma	evet	234	160,65	-1,45	0,148
	hayır	96	177,32		
	Total	330			
Duygularını yönetme	evet	234	164,27	-0,37	0,715
	hayır	96	168,49		
	Total	330			
Kendini motive etme	evet	234	165,89	-0,12	0,907
	hayır	96	164,55		
	Total	330			
Empati	evet	234	167,33	-0,55	0,585
	hayır	96	161,04		
	Total	330			
Sosyal beceriler	evet	234	165,14	-0,11	0,914
	hayır	96	166,38		
	Total	330			
Anksiyete içe dönüklük	evet	234	172,34	-2,04	0,042
	hayır	96	148,84		
	Total	330			
Sosyal yetkinlik	evet	234	160,93	-1,36	0,174
	hayır	96	176,65		
	Total	330			
Kızgınlık saldırganlık	evet	234	165,05	-0,13	0,893
	hayır	96	166,60		
	Total	330			

Duyguların farkında olma alt boyutu sıra ortalamaları arasında kardeşin varlığına göre anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Duygularını yönetme alt boyutu sıra ortalamaları arasında kardeşin varlığına göre anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Kendini motive etme alt boyutu sıra ortalamaları arasında kardeşin varlığına göre anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Empati alt boyutu sıra ortalamaları arasında kardeşin varlığına göre anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Sosyal beceriler alt boyutu sıra ortalamaları arasında kardeşin varlığına göre anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Dolayısıyla bir veya birden fazla çocuk sahibi olmak annenin duygusal zekâ düzeyini

değiştirmemektedir. Sosyal yetkinlik ve kızgınlık saldırganlık alt boyutu sıra ortalamaları arasında kardeşin varlığına göre anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Yalnızca anksiyete-içe dönüklük alt boyutu sıra ortalamaları arasında kardeşin varlığına göre anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Kardeşi olanların anksiyete içe dönüklük ortalaması olmayanlardan daha yüksektir.

Tablo 8: Tüm alt boyutların karşılaştırılması

		Duyguların farkında olma	Duygularını yönetme	Kendini motive etme	Empati	Sosyal beceriler	Aİ	SY	KS
Duyguların farkında olma	Korelasyon	1,000	,417**	,509**	,498**	,430**	-,213**	,207**	0,029
	P	.	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,595
Duygularını yönetme	Korelasyon	,417**	1,000	,624**	,437**	,404**	-,131*	,216**	-0,021
	P	0,000	.	0,000	0,000	0,000	0,017	0,000	0,703
Kendini motive etme	Korelasyon	,509**	,624**	1,000	,516**	,440**	-,201**	,269**	-0,067
	P	0,000	0,000	.	0,000	0,000	0,000	0,000	0,226
Empati	Korelasyon	,498**	,437**	,516**	1,000	,642**	-0,024	,189**	-0,005
	P	0,000	0,000	0,000	.	0,000	0,665	0,001	0,922
Sosyal beceriler	Korelasyon	,430**	,404**	,440**	,642**	1,000	-0,083	,167**	0,015
	P	0,000	0,000	0,000	0,000	.	0,134	0,002	0,788
Aİ	Korelasyon	-,213**	-,131*	-,201**	-0,024	-0,083	1,000	-,248**	,265**
	P	0,000	0,017	0,000	0,665	0,134	.	0,000	0,000
SY	Korelasyon	,207**	,216**	,269**	,189**	,167**	-,248**	1,000	-,178**
	P	0,000	0,000	0,000	0,001	0,002	0,000	.	0,001
KS	Korelasyon	0,029	-0,021	-0,067	-0,005	0,015	,265**	-,178**	1,000
	P	0,595	0,703	0,226	0,922	0,788	0,000	0,001	.

Duyguların farkında olma ile diğer alt boyutlar arasında pozitif korelasyonlar gözlenmiştir. Duyguların farkında olma ile duygularını yönetme arasındaki korelasyon katsayısı 0.417 ($p < 0.05$), duyguların farkında olma ile kendini motive etme arasındaki korelasyon katsayısı 0.509 ($p < 0.05$) olarak bulunmuştur. Duygularını yönetme ile kendini motive etme arasındaki korelasyon katsayısı 0.624 ($p < 0.05$), duygularını yönetme ile empati arasındaki korelasyon katsayısı 0.437 ($p < 0.05$) olarak tespit edilmiştir. Kendini motive etme ile empati arasındaki korelasyon katsayısı 0.516 ($p < 0.05$), kendini motive etme ile sosyal beceriler arasındaki korelasyon katsayısı 0.440 ($p < 0.05$) olarak bulunmuştur. Empati ile sosyal beceriler arasındaki korelasyon katsayısı

0.642 ($p < 0.05$) olarak belirlenmiştir. Tüm katsayılar anlamlıdır, duygusal zekâ alt boyutları birlikte hareket etmektedir.

Sosyal beceriler ile anksiyete içe dönüklük arasında negatif korelasyon gözlenmiştir. Korelasyon kat sayısı -0.213 ($p < 0.05$) olarak bulunmuştur. Aynı şekilde, sosyal beceriler ile sosyal yetkinlik arasında da negatif korelasyon tespit edilmiştir. Korelasyon kat sayısı -0.248 ($p < 0.05$) olarak bulunmuştur. Anksiyete içe dönüklük ile sosyal yetkinlik arasında negatif korelasyon gözlenmiştir. Korelasyon kat sayısı -0.248 ($p < 0.05$) olarak bulunmuştur.

Kendini motive etme ile sosyal yetkinlik arasında negatif korelasyon gözlenmiştir (korelasyon katsayısı -0.178, $p < 0.05$).

5.TARTIŞMA

İstanbul Avrupa Yakasında yaşayan ve okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4-6 yaş çocuğu olan 360 annenin duygusal zekâları ile çocukların sosyal yetkinlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada şu sonuçlar elde edilmiştir.

1. Okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri nedir?

Sosyal yetkinlik ölçeğinin anksiyete-içe dönüklük alt boyutu toplam puan ortalaması 60 üzerinden 19,7 olup bu değer anksiyete-içe dönüklüğün çok yüksek düzeyde olmadığını göstermektedir. Sosyal yetkinlik alt boyutu toplam puan ortalaması 60 üzerinden 40,3 olup bu değer sosyal yetkinliğin oldukça yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Kızgınlık saldırganlık alt boyutu toplam puan ortalaması ise 60 üzerinden 26 olup bu değer kızgınlık saldırganlığın düşük düzeyde olduğunu göstermektedir.

2. Okul öncesi dönemdeki çocukların annelerinin duygusal zekâ düzeyleri nedir?

Duygusal zekâ ölçeğinin “duyguların farkında olma” alt boyutuna ait toplam puan ortalaması 36 üzerinden 29,7 olup bu değer söz konusu becerinin gelişmiş olduğunu göstermektedir. “Duygularını yönetme” alt boyutu için de ortalama 36 üzerinden 27,5’tir ve bu beceri de gelişmiş olarak nitelendirilmektedir. Kendini motive etme alt boyutu ortalama puanı 36 üzerinden 29,4 olup bu davranışın da gelişmiş olduğu görülmektedir. Empati alt boyutu için hesaplanan ortalama 36 üzerinden 28,9 değeri ile empatinin de yüksek olduğunu göstermektedir. En düşük ortalama 36 üzerinden 26,4 ile sosyal beceriler alt boyutuna aittir. Buna rağmen sosyal beceri düzeyi de ortanın üzerindedir.

Duyguların farkında olma, duygularını yönetme, kendini motive etme, sosyal beceriler alt boyutu sıra ortalamaları arasında anne yaş gruplarına göre anlamlı fark bulunmamıştır. Empati alt boyutu sıra ortalamaları arasında anne yaş gruplarına göre anlamlı fark bulunmuştur. Empatisi en yüksek anneler 51 ve üzeri yaşta olup en düşük olan anneler 41-50 yaş arasındadır. Yapılan başka bir araştırmada ise anne yaşının 36-40 olduğu örneklemelerde çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Araştırmada ki bu sonuç küçük yaştaki ebeveynlerin çocuklarının, sosyal

yetkinlik açısından dezavantajlı olduğunu gösterir. Bu sonuç çocuk sahibi olan genç ebeveynlerin, ebeveynlik konusundaki deneyim eksikliğinin ya da evliliğin ilk yıllarındaki uyum problemlerinin çocuğa olumsuz anlamda etkilediğini göstermektedir (Güven ve Erden, 2014; Turan, 2014) Genç bireylerin evliliklerinin uyumlarının daha düşük olduğuna (Yalçın, 2014) yönelik bu bulguyu destekleyici bazı araştırma sonuçları da bulunmaktadır.

3. Okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri annenin yaş, öğrenim düzeyi ve ailenin aylık gelir düzeyine göre farklılık göstermekte midir?

Sosyal yetkinlik alt boyutu sıra ortalamaları arasında anne eğitim düzeylerine göre anlamlı fark bulunmuştur. Eğitimi yüksek lisans ve doktora olan annelerin çocuklarında sosyal yetkinlik en yüksek, ilkokul mezunu annelerin çocuklarında sosyal yetkinlik en düşüktür. Bu sonuçlar, üniversite mezunu annelerin çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda daha fazla bilgi sahibi olduklarını ve çocukların daha avantajlı olduklarını düşündürmektedir. Bunun yanında çalışmalar bize gösteriyor ki eğitim seviyesi yüksek olan ebeveynler anne baba tutumu olarak genellikle demokratik tutumu benimsemişlerdir. (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016) ve bu tutumla büyüyen çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin yüksek olduğunu bildiren araştırma sonuçları elde edilmiştir (Arslan ve Durmuşoğlu- Saltalı, 2010). Tüm bu bulgular, demokratik tutumun sergilendiği bir ortamda büyüyen çocukların kendi duygularını ve başkalarının duygularını anlama ifade etme çevresi ile iyi ilişkiler kurma becerilerinde daha yetkin olduğunu göstermiştir. Bu nedenle eğitim düzeyi yüksek olan annelerin çocuklarının sosyal yetkinlik düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Anksiyete İçe dönüklük alt boyutu sıra ortalamaları arasında anne eğitim düzeylerine göre anlamlı fark bulunmuştur. Eğitimi yüksek lisans ve doktora olan annelerin çocuklarında anksiyete-içe dönüklük en düşük, okuryazar-ilkokul terk annelerin çocuklarında anksiyete içe dönüklük en yüksektir. Kızgınlık-saldırganlık alt boyutu sıra ortalamaları arasında anne eğitim düzeylerine göre anlamlı fark bulunmamıştır. Sosyal yetkinlik, anksiyete içe dönüklük ve kızgınlık saldırganlık alt boyutu sıra ortalamaları arasında anne yaş gruplarına göre anlamlı fark bulunmamıştır. Ölçeğin alt boyutlarında gelir gruplarına göre anlamlı fark bulunmamıştır.

Duyguların farkında olma ve sosyal beceriler alt boyutu sıra ortalamaları arasında anne eğitim düzeylerine göre anlamlı fark bulunmuştur. Puanı en yüksek annelerin eğitimi yüksek lisans ve doktora, en düşük olanların okuryazar-ilkokul terktir. Duygularını yönetme alt boyutu sıra ortalamaları arasında anne eğitim düzeylerine göre anlamlı fark bulunmuştur. Puanı en yüksek annelerin eğitimi yüksek lisans ve doktora, en düşük olanların ortaokuldur. Kendini motive etme ve empati alt boyutu sıra ortalamaları arasında anne eğitim düzeylerine göre anlamlı fark bulunmamıştır.

Gelir gruplarına göre tüm alt boyutlarda anlamlı farklılık görülmemektedir. Bu alanda yapılan diğer çalışmalarda ise ailenin gelir düzeyinin yüksek olması ile çocuğun sosyal yetkinliğinin yüksek olması arasında ilişki olduğu sonucunu göstermektedir. Yapılan diğer bir çalışmada ise, ailenin ekonomik düzeyi ve çocuğun sosyal becerileri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucu elde edilmiştir (Yaşar Ekici, 2015).

4. Okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinde çocuğun cinsiyetine, kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Sosyal yetkinlik ve kızgınlık saldırganlık alt boyutu sıra ortalamaları arasında kardeşin varlığına göre anlamlı fark bulunmamıştır. İkiz ve Öztürk-Samur (2016) saldırganlığın kardeş sayısına göre farklılık göstermediğini çalışmasında gözlemlemiştir. Yapılan bir başka araştırmada tek çocukların bir kardeşi olanlara göre sosyal yetkinlik düzeylerinin daha yüksek olduğu ancak kızgınlık/saldırganlık ve anksiyete/içe dönüklük düzeylerinin kardeş sayısına göre farklılık göstermediği bulunmuştur (Köse , 2019). Uygun (2018) kardeş sayısı arttıkça sosyal yetkinlik becerilerin azaldığını bildirmiştir. Bu durum çocuk sayısı arttıkça sosyal olanakların ve ailenin çocuğa ayırabileceği zamanın azalması ve çocuklar arasındaki ilişkilerin gerektiği şekilde yönetilememesi olarak yorumlanabilir. Oysa araştırma başlangıcında kendinden yaşça büyük kardeşi olan çocukların, sosyal becerileri daha çok gözlemlene ve deneyimleme fırsatı bulmaları nedeniyle, sosyal yetkinlik becerileri açısından daha avantajlı olabilecekleri varsayımı ile bu özellik test edilmek istenmiş fakat anlamlı bir fark elde edilememiştir. Anksiyete-içe dönüklük alt boyutu sıra ortalamaları arasında kardeşin varlığına göre anlamlı fark bulunmuştur. Kardeşi olanların anksiyete içe dönüklük ortalaması olmayanlardan daha yüksektir. Yalnızca sosyal yetkinlik alt boyutu sıra ortalamaları arasında çocuğun

cinsiyetine göre anlamlı fark bulunmuştur. Kız çocukların sosyal yetkinlik ortalaması erkek çocuklardan daha yüksektir. Yapılan diğer çalışmalarda da cinsiyete göre anksiyete ve içedönüklük alt boyutlarında anlamlı fark bulunmamıştır. Bu bulgu SYDD-30 ölçeği uyarlamalarının örneklemeleriyle tutarlılık göstermiştir. (LaFreniere, Masataka, & Butovskaya, 2002). Yalnızca kız çocukların sosyal yetkinlik ortalaması erkek çocuklarinkinden yüksektir. Maccoby ve Jacklin, 1980 yaptığı çalışmada kız çocuklarının sosyal yetkinlik düzeyinin erkek çocuklarına göre daha yüksek olarak bulmuştur bu da çalışmamızı destekler niteliktedir. Başka bir araştırmada kız çocuklarının erkek çocuklarına göre başkalarına yardımda bulunma gibi sosyal davranışlarında daha yetkin olduğu ortaya çıkmıştır (Gülay, 2008). Seven (2006) 6 yaş çocukları ile sosyal beceri ve bağlanma durumları arasında yaptığı çalışmada kızların sosyal beceri düzeyleri daha yüksek çıkmıştır. Yine bu sonuç toplumun cinsiyet rolüyle ilgili beklentilerinin sonucu olabileceğine bağlanabilir. (Seven, 2006). Sosyal yetkinlik ve kızgınlık saldırganlık alt boyutu sıra ortalamaları arasında kardeşin varlığına göre anlamlı fark bulunmamıştır. Yalnızca anksiyete-içe dönüklük alt boyutu sıra ortalamaları arasında kardeşin varlığına göre anlamlı fark bulunmuştur. Yapılan bir başka araştırmada tek çocukların bir kardeşi olanlara göre sosyal yetkinlik düzeylerinin daha yüksek olduğu ancak kızgınlık/saldırganlık ve anksiyete/içe dönüklük düzeylerinin kardeş sayısına göre farklılık göstermediği bulunmuştur (Köse , 2019). Uygun (2018) kardeş sayısı arttıkça sosyal yetkinlik becerilerin azaldığını bildirmiştir. Bu durum çocuk sayısı arttıkça sosyal olanakların ve ailenin çocuğa ayırabileceği zamanın azalması ve çocuklar arasındaki ilişkilerin gerektiği şekilde yönetilememesi olarak yorumlanabilir. Kardeşi olanların anksiyete içe dönüklük ortalaması olmayanlardan daha yüksektir.

5. Annenin duygusal zekâ düzeylerinde çocuğun cinsiyet, yaşı ve kardeş durumu ve sayısına göre anlamlı bir farklılık var mıdır?

Annelerin duyguların farkında olma alt boyutu sıra ortalamaları arasında çocuğun cinsiyetine göre anlamlı fark bulunmamıştır. Kız veya erkek çocuk sahibi olmak annenin duyguların farkında olma düzeyini değiştirmemektedir. Duygularını yönetme, kendini motive etme, empati, sosyal beceriler alt boyutu sıra ortalamaları arasında çocuğun cinsiyetine göre anlamlı fark bulunmamıştır. Dolayısıyla kız veya erkek çocuk sahibi olmak annenin duygusal zekâ düzeyini değiştirmemektedir. Duyguların farkında olma, duygularını yönetme, kendini motive etme, empati, sosyal beceriler alt boyutu sıra

ortalamaları arasında kardeşin varlığına göre anlamlı fark bulunmamıştır. Dolayısıyla bir veya birden fazla çocuk sahibi olmak annenin duygusal zekâ düzeyini değiştirmemektedir.

6. Okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri ile annelerinin duygusal zekâ düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Annelerin duygularının farkında olma alt boyutuyla çocukların anksiyete içe dönüklük alt boyutuyla negatif yönlü anlamlı ilişki vardır. Bu sonuç bize gösteriyorki annelerin kendi duygularına farkındalıkları arttıkça çocukların anksiyete ve içe dönüklükleri azalmaktadır. Annelerin yine duygularının farkında olma alt boyutu arttıkça çocukların sosyal yetkinlik alt boyutunun arttığı sonucu elde edilmiştir. Duygusal yetenekleri güçlü olan ebeveynler iletişim anlamında çocukları ile daha doğru ilişkiler kurabilmektedirler (Ömeroğlu, 2007). Kızgınlık saldırganlık alt boyutu ile anlamlı bir ilişki elde edilememiştir. Yapılan başka bir çalışmada ebeveynlerin olumlu ya da olumsuz sosyalleştirme tepkileri ile çocukların sosyal yetkinlik, kızgınlık/saldırganlık alt boyutları ile anlamlı bir ilişki bulunamamıştır Çalışmamızı destekler nitelikte bir sonuçtur.

Annelerin duygularını yönetme alt boyutu arttıkça çocukların sosyal beceri ve sosyal yetkinlik alt boyutunun arttığı, anksiyete alt boyutunun ise azaldığı sonucu elde edilmiştir. Annelerin duygularını yönetme davranışının yüksek olması demokratik tutumun benimsendiğini bize gösterebilir. Demokratik tutumu benimseyen anneler kendi duygularını daha iyi anlar başkalarının duygularını daha iyi tahlil eder, söz hakkı tanır, karar alma özgürlüğü tanır, saygı duyar ve çocuklarının davranışlarını kontrol etmede daha başarılıdırlar. Bu da çocukların sosyal yetkinlik ve sosyal becerilerini artırır. Demokratik tutumu benimseyen annelerin çocukları, sevildiklerini hissetmekte ve fikirlerini serbestçe ifade edebilmektedirler. Bu durum ailelerin güven verici yaklaşım benimseyerek hoşgörülü bir tavır ile çocuklarını karşılamalarına, onları desteklemelerine her konuda çocuklarının istek ve arzularını dinlemelerine bağlanabilir (Şimşek, 2006). Seçer ve Karabulut (2016) çocukların sosyal becerileri ile annelerin duygu ifadesini kolaylaştırıcı tepkileri arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucunu elde etmiştir. Kızgınlık saldırganlıkta ise negatif ilişki gözlemlenmemiştir.

Annelerin kendini motive etme alt boyutu arttıkça çocukların anksiyete ve içe dönüklük alt boyutunda azalma, sosyal yetkinliğin ise arttığı sonucu elde edilmiştir. Kızgınlık saldırganlık alt boyutunda ise anlamlı ilişki gözlemlenmemiştir.

Annelerin empati alt boyutu arttıkça çocukların sosyal yetkinliği artıyor. Empati alt boyutu ise, anksiyete, içe dönüklük ve kızgınlık saldırganlığı etkilememiştir. Laible ve arkadaşları yaptıkları çalışmada sıcak, empatik, çocuk ile işbirliği içeren ebeveyn davranışlarının çocukta sosyal yetkinlik ile ilişkili olduğu sonucunu göstermiştir. Bu da araştırmamızı destekler niteliktedir (Laible , Carlo, Torquati, & Ontai, 2004).

Çocuklarda anksiyete içe dönüklük, kızgınlık saldırganlık alt boyutları arttıkça, sosyal beceri alt boyutunun azaldığı sonucu elde edilmiştir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal yetkinlik düzeyi ile annenin duygusal zekâ düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi araştırmamızda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri ölçeğinin bulgularına bakıldığında anksiyete ve içe dönüklük alt boyutu sonuçları anksiyete ve içe dönüklüğün çok yüksek düzeyde olmadığını göstermektedir. Sosyal yetkinlik alt boyutu ise oldukça yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Kızgınlık saldırganlık alt boyutunun düşük düzeyde olduğunu göstermektedir.

Eğitimi yüksek lisans ve doktora olan annelerin çocuklarında anksiyete içe dönüklük en düşük, okuryazar-ilkokul terk annelerin çocuklarında anksiyete içe dönüklük en yüksektir. Eğitimi yüksek lisans ve doktora olan annelerin çocuklarında sosyal yetkinlik en yüksek, ilkokul mezunu annelerin çocuklarında sosyal yetkinlik en düşüktür. Eğitim seviyesi yüksek olan anneler sosyal yetkinlik anlamında daha bilinçli, hareket ettikleri için çocukların sosyal yetkinlik becerileri daha yüksektir. Kızgınlık saldırganlık alt boyutu sıra ortalamaları arasında anne eğitim düzeylerine göre anlamlı fark bulunmamıştır.

Eğitim seviyesi yüksek anneler çocukları ile daha etkili iletişim kurarlar. Ebeveynlerin çocuklar ile daha etkili iletişim kurabilmeleri onların duyguları doğru anlama ve farklı duygusal sorunlar karşısında kontrollü doğru tepkiler verebilmeyi sağlar. Duygusal becerileri yetkin olan anneler dinleme, değer verme, doğru duygusal tepkiler verme gibi iletişimsel açıdan önemli davranışlarda bulunurlar (Ömeroğlu & Ulutaş, 2007). Anneleri yüksek lisans ve doktora olan çocukların sosyal yetkinlik düzeyi, ilkokul mezunu olan annelerin çocuklarından daha yüksektir. Yapılan birçok araştırmaya göre annelerin eğitim seviyesi sosyal beceri veya sosyal davranış değerlendirmesine etki etmektedir (Cousins, Power, & Olvera-Ezzell, 1993). Sarı (2007) okul öncesi dönem çocuğu ile annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine olan etkilerini incelemiştir. Araştırma bulgularında annelerin eğitim düzeyi arttıkça çocukların sosyal uyum ve becerilerinin arttığını gözlemlemiştir. Sosyal uyum davranışının gösterilmesi ile birlikte sosyal beceri ve yetkinlik kavramının da karşılanmasının sağlandığı düşünülürse çalışmanın bulguları bizim bulgularımızı

destekler niteliktedir. (Sarı, 2007). Eisenberg (1996), ebeveynlerin çocuklarının olumsuz davranışlarına karşı tepkileri ile çocuklarının sosyal yeterliliği ve rahatlatma davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın bulgularında annenin probleme odaklı davranışlarının çocuğun sosyal davranışları ile ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. Annenin önemsememe davranışının daha düşük derecede sosyal yeterlilik ve daha yüksek derecede baş etmeyle alakalı olduğu görülmüştür. Annelerin çocuklarının olumsuz davranışlarına verecekleri tepkinin çeşidi ve derecesi, ebeveynlik görevinden sağlayacakları doyum ile doğru orantılı olarak değerlendirilebilir. Nitekim ebeveynliği ile ilgili yeterli doyum düzeyine ulaşmış bir annenin, çocuğunun olumsuz davranışlarına vereceği tepkiler daha yapıcı ve tutarlı olacaktır. Yani anne çocuğuna değil, çocuğunun yanlış davranışına tepki verecektir. Bunun sonucunda anne ile çocuk arasında sağlıklı bir iletişim kurulacak, çocuk tepkinin kendisine değil yanlış davranışına yönelik olduğunu anlayacaktır. Bu da çocuğun olumlu sosyal davranışlar kazanmasına yardımcı olacak ve sosyal açıdan yetkinliğe ulaşmasını destekleyecektir.

Kadan (2010) okul öncesi dönem çocuklarında saldırganlık davranışını etkileyen çeşitli değişkenlere göre incelenmesine yönelik yaptığı ilişkisel tarama modelinde elde ettiği bulgular şöyledir. Toplam 152 anne ile çalışmıştır. Anne eğitim düzeyi düştükçe fiziksel ve sözel şiddet çocuklarda artmıştır. Bu bulgu çalışmamızın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Anksiyete-içe dönüklük, sosyal yetkinlik ve kızgınlık saldırganlık alt boyutlarında anne ve baba yaş grupları ile anlamlı fark bulunmamıştır.

Anksiyete-içe dönüklük ve kızgınlık saldırganlık alt boyutlarında çocuğun cinsiyetine yönelik anlamlı fark bulunmamıştır. Yapılan diğer çalışmalarda da cinsiyete göre anksiyete ve içedönüklük alt boyutlarında anlamlı fark bulunmamıştır. Bu bulgu SYDD-30 ölçeği uyarlamalarının örneklemeleriyle tutarlılık göstermiştir. (LaFreniere, Masataka, & Butovskaya, 2002). Yalnızca kız çocukların sosyal yetkinlik ortalaması erkek çocuklarınkinden yüksektir. Maccoby ve Jacklin, 1980 yaptığı çalışmada kız çocuklarının sosyal yetkinlik düzeyinin erkek çocuklarına göre daha yüksek olarak bulmuştur bu da çalışmamızı destekler niteliktedir (Maccoby & Jacklin, 1980). Başka bir araştırmada kız çocuklarının erkek çocuklarına göre başkalarına yardımda bulunma gibi sosyal davranışlarında daha yetkin olduğu ortaya çıkmıştır (Gülay, 2008). Seven (2006) 6 yaş çocukları ile sosyal beceri ve bağlanma durumları arasında yaptığı çalışmada kızların

sosyal beceri düzeyleri daha yüksek çıkmıştır. Yine bu sonuç toplumun cinsiyet rolüyle ilgili beklentilerinin sonucu olabileceğine bağlanabilir. (Seven, 2006).

Sosyal yetkinlik, kızgınlık saldırganlık alt boyutlarında kardeş sayısına göre anlamlı fark bulunmamıştır. Yalnızca anksiyete-içe dönüklük alt boyutlarında kardeşin varlığına göre anlamlı fark bulunmuştur. Kardeşi olanların anksiyete-içe dönüklük ortalamaları olmayanlardan daha yüksektir (Maccoby & Jacklin, 1980).

Annelerin duygusal zekâ düzeyleri ölçeğinin bulgularına bakıldığında Duygusal zekâ ölçeğinin “duyguların farkında olma” alt boyutuna ait toplam puan ortalaması 36 üzerinden 29,7 olup bu değer söz konusu becerinin gelişmiş olduğunu göstermektedir. “Duygularını yönetme” alt boyutu için de ortalama 36 üzerinden 27,5’tir ve bu beceri de gelişmiş olarak nitelendirilmektedir. Kendini motive etme alt boyutu ortalama puanı 36 üzerinden 29,4 olup bu davranışın da gelişmiş olduğu görülmektedir. Empati alt boyutu için hesaplanan ortalama 36 üzerinden 28,9 değeri ile empatinin de yüksek olduğunu göstermektedir. En düşük ortalama 36 üzerinden 26,4 ile sosyal beceriler alt boyutuna aittir. Buna rağmen sosyal beceri düzeyi de ortanın epey üzerindedir. 0 ve basıklık ölçüleri dağılımın normal olmadığını göstermektedir. Tablodaki değerler incelendiğinde normalliğin duygusal zekâ ölçeği alt boyutlarında sağlanmadığı görülmüştür. Bu nedenle tüm karşılaştırmalar parametrik olmayan yöntemlerle yapılmıştır.

Bulgulara bakıldığında annelerin duygularının farkında olma, duygularını yönetme ve sosyal beceriler, alt boyutu annelerin eğitim düzeyine göre anlamlı derecede yüksek çıkmıştır. Puanı en yüksek olan annelerin eğitim durumu yüksek lisans ve doktora, en düşük olanların okuryazar-ilkokul terktir. Duygularını yönetme alt boyutunda ise puanı en yüksek olan anne eğitim durumu yüksek lisans ve doktora, en düşük olan ise ortaokuldur. Empati alt boyutunda ise anne eğitim durumu ile anlamlı fark bulunmamıştır. Duyguların farkında olma alt boyutu sıra ortalamaları arasında baba eğitim düzeylerine göre anlamlı fark bulunmuştur. Puanı en yüksek babaların eğitimi ön lisans, en düşük olanların okuryazar-ilkokul terktir. Duygularını yönetme, kendini motive etme, empati ve sosyal beceriler alt boyutlarında ise baba eğitim düzeyi ile anlamlı fark bulunmamıştır.

Tablo 3 değerler incelendiğinde normalliğin duygusal zekâ ölçeği alt boyutlarında sağlanmadığı görülmüştür. Empati alt boyutu sıra ortalamaları arasında anne eğitim düzeylerine göre anlamlı fark bulunmamıştır.

Duyguların farkında olma alt boyutu sıra ortalamaları arasında baba eğitim düzeylerine göre anlamlı fark bulunmuştur. Puanı en yüksek babaların eğitimi ön lisans, en düşük olanların okuryazar-ilkokul terktir. Duygularını yönetme, kendini motive etme, empati ve sosyal beceriler alt boyutları ile baba eğitim düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Duyguların farkında olma, duygularını yönetme, kendini motive etme, sosyal beceriler alt boyutlarında anne ve baba yaş gruplarına göre anlamlı fark bulunmamıştır. Empati alt boyutu sıra ortalamaları arasında anne ve baba yaş gruplarına göre anlamlı fark bulunmuştur. Empatisi en yüksek anneler 51 ve üzeri yaşta olup en düşük olan anneler 41-50 yaş arasındadır. Empatisi en yüksek babalar 20-30 yaş arasında olup en düşük olan babalar 41-50 yaş arasındadır.

Duygularını anlama, duygularını yönetme, kendini motive etme ve empati ve sosyal beceriler alt boyutunda çocuğun cinsiyetine göre anlamlı fark bulunmamıştır.

Duyguların farkında olma, duygularını yönetme, kendini motive etme, empati ve sosyal beceriler alt boyutlarında kardeş sayısına göre anlamlı fark bulunmamıştır.

Sonuç olarak duygusal zeka anneye ait olsa da burada çocuğun gelişimi için çok büyük önem taşıyor. Çocuğun olumlu sosyal becerilerini desteklerken olumsuz davranışların düzeltilmesinde destek sağladığı sonucu elde edilmiştir. Duygusal zeka ve sosyal yetkinlik ölçeği alt boyutlarıyla değerlendirilen ölçeklerdir. Ölçekler alt boyutlarıyla teker teker karşılaştırılmıştır. Bu doğrultuda annelerin duygusal zekasını temsil eden bir çok değişkenin, çocukların sosyal yetkinliğini arttırdığı, sosyal yetkinlik ölçeğinde negatif değer alan anksiyete içe dönüklük ve kızgınlık saldırganlık alt boyutlarının azaldığı sonucu elde edilmiştir.

1. Araştırma okul öncesi eğitim kurumuna gitmeyen 4-6 yaş ve daha küçük yaş gruplarıyla gerçekleştirilebilir. Çocukların kişilik özellikleri, duygu düzenleme becerileri ve çocuğun olumsuz duygu ve davranış durumlarında, annelerin çocuklara davranış şekilleri incelenebilir.
2. Bu çalışmada çocukların sosyal yetkinlikleri, kaygı, saldırganlık ve annelerin duygusal zekâ düzeyleri ve ailelerin bazı demografik bilgileri ile ilişkilerine bakılmıştır. Çalışmada değerlendirilmeye alınmayan farklı değişkenlere de yapılacak olan çalışmalarda yer verilebilir.

3. Bu araştırmanın amacı 4-6 yaş çocuklarının annelerinin duygusal zekâları ile çocukların sosyal yetkinlikleri arasındaki ilişkiye bakmaktır. Çocuğa yönelik ve çocuğun sosyal yetkinlik ve davranışlarına yönelik bilgiler anneden toplanmıştır. Yapılacak araştırmalarda duygu düzenleme, mizaç ve çocukların olumsuz duygu ve davranışları ile baş etme durumları için ebeveyn, çocuk gelişimci ve öğretmenlerle çalışılabilir.
4. Çocukların sosyal yetkinliklerine ve annelerin duygusal zekalarına yönelik eğitim kurumlarında önleyici, geliştirici eğitim programları oluşturulabilir.
5. Bu çalışmada annelerin görüşlerine göre bilgiler elde edilmiştir. Farklı kaynaklardan ve tekniklerden (öğretmen, akran, gözlem gibi) bilgi alınabilir. Anne duygusal zekâsı dışında ebeveynlerle ve yine farklı değişkenler ele alınarak ebeveyn çocuk iletişimi, anne baba iletişimi, ebeveyn kabul reddi gibi çalışmalara yer verilebilir.
6. Çocuk gelişimciler ve öğretmenler çocukların sosyal yetkinlik, saldırganlık ve kaygı düzeylerini gözlemlemelidir. Olumlu davranışlar gerektiği şekilde pekiştirilmeli ve problemlili davranışları azaltmak ve ortadan kaldırmak için çalışmalar düzenlenebilir. Ebeveynler yakından tanınmalı ve çocuk için işbirlikçi tutum benimsenmelidir, aile eğitim ve aile katılım etkinliklerine etkinliklerine yer verilmelidir.
7. Çocuk gelişimciler duygusal zekâ ve çocuklarla iletişimini doğru şekilde sağlayacak, eşler arası iletişim, çocuk gelişimi ve eğitimi vb. konularda ailelere eğitim verebilirler. Çocukların yeterli sosyal beceriler kazanarak olumsuz davranışları kontrol etmede ve çocukların kaygı düzeylerini düşürmede aile ile çocuk gelişimciler ve öğretmenler işbirliği içerisinde olmalıdırlar.
8. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda kız çocuklarının sosyal yetkinliklerinin daha yüksek olma sebepleri araştırılabilir. Araştırma yapacak olan kişinin bakım veren kişilerin kişilik ve tutumları ile birlikte inceleme yapması önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Acar, F. (2001). “*Duygusal zeka yeteneklerinin göreve yönelik ve insana yönelik liderlik davranışları ile ilişkisi : Banka şube Müdürleri Üzerine Bir Alan Araştırması*”. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akün, E. (2013). Yapısal Aile Sistemleri Kuramı bağlamında ergenlik döneminde aile yapısı ve ergenlik dönemi sorunları. . *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 85-116.
- Aral, B. (2000). *Çocuk Gelişimi*. İstanbul : Ya-Pa Yayınları .
- Aral, N., Bütün Ayhan, A., Türkmenler, B., & Akbıyık, A. (2004). İlköğretim Okullarının Sekizinci Sınıfına Devam Eden İlköğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Eğilimlerinin İncelenmesi . *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 315.
- Arı, R. (2008). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Arı, R. (2008). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Arkanoc, A. (2003). *Psikoloji ve Zihin Süreçleri Bilimi* . İstanbul: Alfa Yayınları .
- Baltaş, Z. (2006). *Duygusal zeka, insanın dünyasını aydınlatan ve işine yansıyan ışık*. İstanbul: : Remzi Yayınevi. .
- Bandura, A., & Walters, R. (1963). Social learning and personality development. *New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc.*
- Bilgin, M. (1996). Grup rehberliğinin sosyal yetkinlik inancı üzerindeki etkisine yönelik deneysel bir çalışma.
- Bozkurt, E. (2016). *Okul Öncesi Çocuklarının Duyguları Anlama Becerileri ile Sosyal Yetkinlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* . Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Okul Öncesi Eğitim Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi .
- Bridge, B. (2004). *Duyguların Eğitimi*:. Siz Olsaydınız Ne Yapardınız?: Beyaz Yayınları,.
- Brody, L., & Hall, J. (1993). Gender and Emotion. *Handbook of Emotions*, . J. H. M Levis. içinde New York,: Guilford Press.
- Campos, J., Barret, K., & Lamp, M. (1983). *Socioemotional development. Handbook of Child Psychology: Infancy and Develomental Psychology*,. New York, Wiley: PH Mussen (Ed).
- Chaplin , T. (2015). Gender and emotion expression: . *Emotion Review*,, 7(1), 14-21.
- Clark , M., & Finkel, E. (2005). Willingness to express emotion: The impact of relationship type, communal orientation, and their interaction. *Personal Relationships*,, 12, 169-180.
- Cousins,, J., Power, T., & Olvera-Ezzell, N. (1993). Mexican-American Mothers' Socialization Strategies: Effects Of Education, Acculturation, And Health LocusOf Control. . *Journal of Experimental Child Psychology* , s. 55, 258–276. .

- Craig, E. (1989). Human Development. New Jersey: Prentice Hall.
- Crawford, J., Kippax, S., & Onyx, J. (1992). *Emotion and Gender*. London: Sage Publications.
- Çağdaş, A. (2012). *Anne- baba çocuk iletişimi*. Ankara: Eğten Kitap.
- Çağdaş, A., & Seçer, Ş. (2011). *Anne Baba Eğitimi* . Ankara: Eğten Kitap.
- Çakar , U., & Arbak, Y. (2004). “Modern Yaklaşımlar Işığında Değişen Duygu Zeka İlişkisi ve Duygusal Zeka”. *D.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6, 3: 23-48.
- Davis, M. (2008). *Duygusal Zekanızı Ölçün* . İstanbul: Alfa Yayınları.
- Dunn, J. (2007). Siblings and socialization. In J. E. Grusec, & P. D. Hastings (Eds.), *Handbook of socialization: Theory and research. Theory and research*, 309-327 .
- Eisenberg , L., & Mussen, P. (1989). *The roots of prosocial in children* . Cambridge University Press.
- Eisenberg, N., Cumberland, A., & Spinrad, T. (1998). Parental Socialization Of Emotion. . *Psychological Inquiry*, 9(4): 241-273.
- Epstein , R. (1999). The key to our emotions. *Psychology Today*, 32(4), 20-28. .
- Fusun, A. (2002). Duygusal Zeka ve Liderlik. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1: 53-68.
- Gass, K., Jenkins, J., & Dunn, J. (2007). Are sibling relationships protective? A longitudinal study. . *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 48(2), 167-175.
- Goleman , D. (1995). *Emotional intelligence*. Newyork: Bantam .
- Goleman , D. (2000). Leadership that gets results. *Harvard business review*, 78: 4-17.
- Goleman , D. (2006). *Working with emotional intelligence*. New York:: Bantam Dell; .
- Goleman, D. (1995.). *Emotional intelligence: why it can matter more than IQ*. London: : Bloomsbury Publishing; .
- Goleman, D. (1996,). Emotional Intelligence. Why It Can Matter More than IQ. *Learning* , 24: 49-50.
- Goleman, D. (1999). *Duygusal Zeka: Neden IQ'dan Daha Önemlidir?* İstanbul: Varlık.
- Goleman, D. (1999). Emotional Compentence. . *Executive Excellence* 16, No.4 April, .
- Goleman, D. (2001). *Duygusal zeka neden IQ' dan daha önemlidir?* İstanbul: Varlık.
- Goleman, D. (2009). *Duygusal Zeka*. İstanbul: Varlık Yayınları .
- Goleman, D., & Cherniss, C. (2001). How to select for, measure, and improve emotional intelligence in individuals, groups, and organizations. *The emotionally intelligent workplace*, 121-128.
- Gresham, F. (1986). New York: Academic Press. 143-179. *Conceptual issues in the assessment of social competence in children*. Strain, P., Guralnick, M. ve Walker H. (Ed.), *Children s social behavior: Development, assessment, and modification*, 143-179.

- Gülay, H. (2008). *5-6 Yaş Çocuklarına Yönelik Akran İlişkileri Ölçeklerinin Geçerlik Güvenirlik Çalışmaları Ve Akran İlişkilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. (Doktora Tezi).* . İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, .
- Gülay, H. (2010). *Okul Öncesi Dönemde AKran İlişkileri.* Ankara: Pegem Akademi.
- Güney , S. (2000). *Davranış Bilimleri* . Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Hacızade, N. (2012). *Bilişsel Dilbilim Açısından Duyguların Dili.* Çizgi:. Konya: Çizgi.
- Howe, N., & Ross, H. (1990). Socialization, perspective-taking, and the sibling relationship. *Developmental Psychology*, 160-165.
- Kadan, G. (2010). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarında (4-6 Yaş) Saldırganlık Davranışını Etkileyen Faktörlerin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi(Yüksek Lisans Tezi)* . İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü .
- Kılıçarslan , A. (2001). *Aile fonksiyonlarının ve algılanan farklılaşmış anne baba yaklaşımının kardeş ilişkileri üzerindeki etkisi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).* , İstanbul.: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, .
- Kılıçarslan, F. (2009). *Adımda Duygusal Zeka.* İstanbul: İkarus Yayın,.
- Kulaksızoğlu, A. (2008). *Ergenlik Psikolojisi* . İstanbul: Remzi Kitabevi.
- LaFreniere, P., Masataka, N., & Butovskaya, M. (2002). *Cross cultural analysis of social competence and behavior problems in preschoolers.* Early Educ Dev .
- Lamb, M. (1982). Sibling relationships across the life span: An overview and introduction.Sibling relationships: Their nature and significance across the lifespan. *Lawrence Erlbaum* , 1-11.
- Maccoby, E. (2002). *Parenting effects: Issues and controverties. J. G. Borkowski, L. S. Ramey ve M. Bristol-Power,(Ed.), Influences on academic,intellectual and social-emotional development.* Parenting and the child's world:.
- Maccoby, E., & Jacklin, C. (1980). *Sex differences in aggression: A rejoinder abd reprise.* Child Dev.
- Manke , B., & Pike, A. (2003). Combining the Social Relations Model and behavioral genetics to explore the etiology of familial interactions. *Marriage & Family*, 179-203.
- Masalçı , A. (2001). *Aile İçi iletişimlerle çocuğun saldırganlık ve uygun davranışlarının karşılaştırılması* . İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mayer, J., & Salovey. (1997).
- Mayer, J., & Salovey, P. (1995). Emotional intelligence and the construction and regulation of feelings. . *Applied Preventive Psychology*, 4: 197-208.
- Mayer, J., Dipaolo, M., & Salovey, P. (1990). Perceiving affective content in ambiguous visual stimuli: A component of emotional intelligence. *Journal of Personality Assessment*, 24: 49-50.

- Michie, S., & Gooty, J. (2005). Values, emotions, and authenticity: Will the real leader please stand up? *The Leadership Quarterly*, s. 441-457.
- Minuchin, S., & Fishman, S. (1981). Families and family therapy. *Harvard University Press*.
- Mumcuoğlu, Ö. (2002). *Bar-On Duygusal Zekâ Testi (Bar-On Emotional Quotient Inventory-Bar-On EQ-i)'nin Türkçe Dilsel Eşdeğerlik, Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması*. İstanbul: Marmara Üniversitesi: Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Öğüt, F. (2000). *Sosyal Uyum ve Sürekli Kaygı Arasındaki İlişki*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öğüt, F. (2000). *Sosyal uyum ile Sürekli Kaygı Arasındaki İlişki (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi.
- Ömeroğlu, E., & Ulutaş, İ. (2007). Anne-Baba-Çocuk iletişiminde duygusal zekanın rolü. . 4. *Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi*,. İstanbul.
- Özmen, A. (2004). *Seçim kuramına ve gerçeklik terapisine dayalı öfkeyle başa çıkma eğitim programının ve etkileşim grubu uygulamasının üniversite öğrencilerinin öfkeyle başa çıkma becerileri üzerindeki etkisi*. Ankara : Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü .
- Passons, W. (1975). *Gestalt Approaches in Counseling*, New York, Holt . Rinehart and Winston., s.183-185.
- Passons, W. (1975). *Gestalt Approaches in Counseling*, New York, Holt, Rinehart and Winston., s.183-185.
- Patterson, G., Reid, J., & Dishion, T. (1992). *Antisocial boys*. Eugene. OR: *Castalia*.
- Sarı, E. (2007). Anasınıfına Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların, Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının, Çocuğun Sosyal Uyum ve Becerilerine Etkisi. (Yüksek Yetiştirme Tutumlarının, Çocuğun Sosyal Uyum ve Becerilerine Etkisi. (Yüksek . Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü,.
- Seven, S. (tarih yok). 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyleri İle Bağlanma Durumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi (Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Shapiro, L. (1999). *Yüksek EQ'lu bir çocuk yetiştirmek: anne-babalar için duygusal zeka rehberi*. (Ü.Kartal çev.). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Sitzler, S. (2017). *Kardeşler: Hayatımızın En Uzun İlişkisi*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Strongman, K. (2003). *The Psychology of Emotion*. . (Fifth edition). Wiley: New Zealand.
- Şahin, H. (2005). Öfke ve öfke Denetiminin Kuramsal Temelleri. *Süleyman Demirel Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1-22.
- Şipal, R., Yeğengil, C., & Toka, N. (2012). Okul öncesi dönemde aralarında yaş farkı olan ve ikiz kardeşler arasındaki kıskançlığın karşılaştırmalı olarak incelenmesi. . *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi Teori ve Uygulama*, , 3(5), 55-68.

- Taborsky, B., & Oliveira, R. (2012). An evolutionary approach, . *Trends in Ecology and Evolution*, 1-10.
- Tarhan , N. (2011). *Duyguların Psikolojisi*. İstanbul: Timaş.
- Tuğrul, C. (1999). Duygusal Zeka. *Klinik Psikiyatri* (s. 1, 12-20.). içinde
- Volling , B., McElvain, N., & Miller, A. (2002). Emotion regulation in context: The jealousy complex between young siblings and its relations with child and family characteristics. *Child Development*, 73(2), 581-600.
- Volling, B., & Bandon , A. (2003). Positive indicators of sibling relationship quality:Psychometric analyses of the Sibling Inventory of Behavior. *2003 Child Trend's Positive Outcomes Conference*,.
- Yavuzer, H. (1995b). *Anne Baba ve Çocuk (Sekizinci Baskı)*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2014). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazgan İnanç, B., & Yerlikaya, E. (2012). *Kişilik Kuramları* . Ankara: Pegem Yayınları.
- Yazgan, İ. (2004). *Sevimli Dilek Gelişim Psikolojisi*. Adana: Nobel Kitabevi.
- Yıldırım , E. (2008). *Çocuk ve Televizyonda Şiddet: 5 Yaşındaki Çocukların Anne Babalarının Televizyondaki Şiddetin Saldırgan Davranışlar Üzerindeki Etkilerine İlişkin Görüşleri*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

EKLER

Ek 1. Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu Örneği

ÇALIŞMANIN ADI: Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Sosyal Yetkinlik Düzeyi ile Annenin Duygusal Zekâ Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.

Sevgili Anneler

Aşağıda bilgileri yer almakta olan bir araştırma çalışmasına katılmanız istenmektedir. Bu çalışmada okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal yetkinlik davranış düzeyi ile annelerinin duygusal zekası arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya katılıp katılmama kararı tamamen size aittir. Katılmak isteyip istemediğinize karar vermeden önce araştırmanın neden yapıldığını, bilgilerinizin nasıl kullanılacağını, çalışmanın neleri içerdiğini, olası yararları ve risklerini ya da rahatsızlık verebilecek yönlerini anlamanız önemlidir.

Lütfen aşağıdaki bilgileri dikkatlice okumak için zaman ayırınız. Eğer çalışmaya katılma kararı verirsiniz, Çalışmaya Katılma Onayı Formu'nu imzalayınız. Çalışmadan herhangi bir zamanda ayrılmakta özgürsünüz. Çalışmaya katıldığınız için size herhangi bir ödeme yapılmayacak ya da sizden herhangi bir maddi katkı/malzeme katkısı istenmeyecektir. Bu çalışmada kişisel bilgileriniz kesinlikle bir başka kişi ya da kurumlarla paylaşılmayacak ve araştırma sınırları içerisinde tutulacaktır. Doldurulacak formlarda aile ve çocuğa ait kimlik bilgileri sorulmayacaktır. Araştırma verileri sadece araştırmacı tarafından saklanacaktır. Ayrıca annelere gönüllü onam formu doldurtulacaktır.

Çalışmaya ve bilime sağlayacağınız katkılardan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

Sevcan ARDAL, Üsküdar Üniversitesi, Çocuk Gelişimi Bölümü

Prof. Dr. Nurper ÜLKÜER, Üsküdar Üniversitesi, Çocuk Gelişimi Bölümü

EK 2. Genel Bilgi Formu

Sevgili Anne

Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal yetkinlik ve davranışları ile annelerinin duygusal zekaları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla hazırladığımız bu çalışmada öncelikle siz ve çocuğunuz ile ilgili bazı sorular yöneltiliyoruz. Bu soruların tamamını doldurmanızı istiyoruz. Formu doldurmak çok vaktinizi almayacaktır.

Çalışmada siz ve çocuğunuzun kimlik bilgisi bulunmamaktadır. Hangi formun hangi çocuk ya da aileye ait olduğu belli olmadığı için tüm soruları samimi ve doğru yanıtlayacağınız kanısındayız. Eğer okul öncesi dönemde olan iki çocuğunuz var ise ikisi içinde ayrı ayrı doldurabilirsiniz.

Lütfen her bir soruyu dikkatlice okuyarak size uyan maddeyi işaretleyiniz.

Katkılarınız için teşekkür ederiz.

Sevcan ARDAL

A.ANNE- BABAYAILIŞKİN BİLGİLER	ANNE	BABA
Eğitim durumunuz nedir? Eğitim durumunuzu anne baba için uygun kısımlara işaretleyiniz		
Okur-yazar değil		
Okur-yazar (ilkokul terk)		
İlkokul mezunu		
Ortaokul mezunu		
Ön lisans (2 yıllık üniversite)		
Üniversite (4 yıllık üniversite)		
Yüksek lisans/doktora		
Yaşınız nedir? Anne ve baba için uygun yaş aralığını işaretleyiniz		
EBEVEYN	ANNE	BABA
19 yaş altı		
20-30 yaş		
31-40 yaş		
41-50 yaş		
51 yaş ve üzeri		
Mesleğiniz nedir? Anne ve baba için size uygun olan mesleği işaretleyiniz		
MESLEKLER	ANNE	BABA
Üniversite mezunu, ancak işsiz		
Ev Hanımı		
Serbest Meslek (kendime ait işyerim var)		
İşçi		
Özel şirkette üst yönetici		
Eğitim alanında (öğretmen, müdür, müdür yardımcısı, PDR vb.)		
Kamu/özel kurumunda memur		
Sağlık Sektörü (doktor, hemşire, ebe vb.)		
Emekli		
Mimar/ mühendis vb.		
Akademisyen		

Diğer (yukarıda belirtilenler dışında ise, lütfen belirtiniz).....		
Ailenizin toplam bir aylık geliri yaklaşık ne kadar?		
Asgari Ücret		
2.000 TL -4.000 TL		
4.100 TL -6.000 TL		
6.100 TL -8.000 TL		
8.100 ve üzeri		

B. ÇOCUĞUNUZA İLE İLGİLİ BİLGİLER

Çocuğunuzun Yaşı: (yaşını yazınız) .....

Çocuğunuzun Cinsiyeti:

( ) Kız ( ) Erkek

Çocuğunuzun kardeşi var mı?

( ) Evet ( ) Hayır

Cevabınız "EVET" ise lütfen aşağıdaki soruyu da yanıtlayınız.

Çocuğunuzun (kendisi dışında) kaç kardeşi (abi/abla/küçük kardeş) var? Kardeşi yoksa tek çocuk seçeneğini işaretleyiniz.

( ) Tek çocuk

( ) 1 kardeşi var

( ) 2 kardeşi var

( ) 3 kardeşi var

( ) 4 kardeşi var

( ) Diğer (daha fazla kardeşi var ise lütfen kaç kardeşi olduğunu belirtin).....

Çocuğunuzun baştan kaçınıcı çocuk? Çocuğunuzun kardeşi yoksa "tek çocuk" maddesini işaretleyiniz.

( ) Tek çocuk

( ) Baştan 1. çocuk

( ) Baştan 2. çocuk

( ) Baştan 3. çocuk

( ) Baştan 4. Çocuk

Çocuğunuzun kardeşleri ile ilgili kardeşin yaşını yazarak, cinsiyetini işaretleyiniz. Çocuğunuzun kardeşi yoksa "tek çocuk" maddesini işaretleyiniz. Kardeşin sırasına uygun olarak yaş ve cinsiyetini de işaretleyiniz.

( ) Tek çocuk

1. Kardeş Yaş ( )

Cinsiyet (Kız) (Erkek)

2. Kardeş Yaş ( )	Cinsiyet (Kız) (Erkek)
3. Kardeş Yaş ( )	Cinsiyet (Kız) (Erkek)
4. Kardeş Yaş ( )	Cinsiyet (Kız) (Erkek)
5. Kardeş Yaş ( )	Cinsiyet (Kız) (Erkek)

EK 3. Duygusal Zeka Ölçeği

Aşağıdaki listede annelerin bazı durumlarda duygularına yönelik cümlelere yer verilmiştir. Bu cümlelerin her birinin karşısında "Tamamen Katılmıyorum" "Kısmen Katılmıyorum" "Çok Az Katılmıyorum" "Çok Az Katılıyorum" "Kısmen Katılıyorum" "Tamamen Katılıyorum" seçenekleri yer almaktadır.

Bu cümlelerin doğru veya yanlış cevabı yoktur. Lütfen her cümleyi dikkatli okuyarak o durumun size ne kadar uyduğunu düşünün ve kararınıza en uygun seçeneğin içine çarpı koyarak düşüncenizi belirtin.

İFADELER	Tamamen Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Çok Az Katılmıyorum	Çok Az Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1.Sağduyumun bir ürünü olan olumlu ve olumsuz duygularımın her ikisini de hayatıma yön vermede kullanırım.						
2.Olumsuz duygularımla hayatımda ne gibi değişiklikler yapmam gerektiğini ortaya koyarım.						
3.Baskı altında sakiniyimdir.						
4.Duygularımı her an kendime uygun bir şekilde ifade edebilirim.						
5.Kendimi tehdit ve tehlike altında hissettiğim zaman, kendime hakim olup ne yapmam gerektiği konusunda kendimi odaklayabilirim.						
6.Kendimi tehdit ve tehlike altında hissettiğim zaman, büyük ölçüde olumlu duygularla hareket ederim(mizah, eğlence, şaka ve mücadeleci vb.)						
7. Neler hissettiğimin farkındayım.						
8.Bazı şeyler yolunda gitmeyip(alt üst olduğu zaman) yeniden kolayca soğukkanlı olabilirim.						
9.Başkalarının problemlerini dinlemede oldukça iyimdir.						
10.Olumsuz duyguların beni uzun süre etkilemesine izin vermem.						
11.Başkalarının duygusal ihtiyaçlarına duyarlıyım.						

12.Başkalarının üzerinde sakinleştirici etkim vardır.						
13.Bir başarısızlık durumunda başarabilmek için tekrar tekrar deneyecek gücüm vardır.						
14.Hayatta karşılaştığım güçlükleri çözüm bulmaya çalışırım.						
15.Diğer insanların mizacına, ihtiyaçlarına ve güdülerine tepkilerde bulunurum.						
16.Kolayca dikkat, sükûnet ve hazır olmayı gerektirecek durumlara girebilirim						
17.Zaman uygunsa, olumsuz duygularımı, hatalarımı değerlendirir ve olumsuzluk sebebinin ne olduğunu bulmaya çalışırım.						
18.İşler yolunda gitmediği zaman kendime hakim olurum.						
19.Sağlığım için gerçek duygularımdan haberdar olmak çok önemlidir.						
20.Doğrudan ifade edilmese bile başkalarının duygularını kolayca anlayabilirim.						
21.İnsanların duygularını yüz ifadelerinden anlamada başarılıyım.						
22.Bir görev söz konusu olduğu zaman olumsuz duygularımdan kolayca sıyrılabilirim.						
23.Başkalarının belirgin olmayan ihtiyaçlarını kolayca sezebilirim.						
24.İnsanlar benim diğer insanların duygularını etkilediğimi düşünürler.						
25.Gerçek duygularından haberdar olan insanlar kendi hayatlarını daha kolay yönetirler.						
26.Genellikle başka insanların karamsarlıklarını kolaca iyimserliğe çevirebilirim.						
27.Bir ilişkiyle ilgili tavsiye isteyenler için uygun biriyim.						
28.Başkalarının duygularına güçlü bir şekilde uyarım.						
29.Kendi kişisel amaçlarına ulaşmada başkalarına yardımcı olurum.						
30.Olumsuz duygularımdan kısa sürede sıyrılabilirim.						

EK 4. Sosyal Yetkinlik Ve Davranış Değerlendirme Ölçeği

Sevgili Anne

Aşağıdaki listede bir çocuğun duygusal durumu ve davranışları ile ilgili ifadeler yer almaktadır. Bu ifadeleri dikkatli okuyarak, verilen ifadelerdeki davranışları formu doldurduğunuz çocuğunuzda ne kadar sıklıkla gözlemlediğinizi işaretleyiniz:

Eğer ifade edilen davranışı çocuğunuzda hiç görmüyorsanız: HİÇBİR ZAMAN
Bazen görüyorsanız sıklığına göre: BAZEN (2) ya da BİRAZ DAHA FAZLA BAZEN
İSE (3) Sıklıkla görüyorsanız sıklığına göre: SIK SIK (4) ya da DAHA FAZLA SIK SIK
İSE (5) Her zaman görüyorsanız: HER ZAMAN maddesini işaretleyiniz.

Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

İFADELER	H İçbir Zaman	B azen (2)	azen (3)	ık sık (4)	ık sık (5)	er zama n
1. Çocuğumun yüz ifadesi duygularını belli etmez.						
2. Çocuğum zorda olan bir çocuğu teselli eder ya da ona yardımcı olur.						
3. Çocuğum kolaylıkla hayal kırıklığına uğrayıp sinirlenir.						
4. Çocuğum faaliyeti kesintiye uğradığında kızar.						
5.Çocuğum huysuzdur, çabuk kızıp öfkelenir.						
6. Çocuğum gündelik işlerde yardım eder (örneğin sınıf toplanırken ya da beslenme dağıtılırken yardımcı olur).						
7. Çocuğum çekingen, ürkektir; yeni ortamlardan ve durumlardan kaçınır.						
8. Çocuğum üzgün, mutsuz ya da depresiftir.						
9. Çocuğum grup içinde içe dönük ya da grupta olmaktan huzursuz görünür.						
10. Çocuğum en ufak bir şeyde bağırır ya da çılgılık atar.						
11. Çocuğum grup içinde kolaylıkla çalışır.						

12. Çocuğum hareketsizdir, oynayan çocukları uzaktan seyreder.						
13. Çocuğum anlaşmazlıklara çözüm yolları arar						
14. Çocuğum gruptan ayrı, kendi başına kalır.						
15. Çocuğum diğer çocukların görüşlerini dikkate alır.						
16. Çocuğum diğer çocuklara vurur, onları ısırır ya da tekmeler.						
17. Çocuğum grup faaliyetlerinde diğer çocuklarla birlikte çalışır, onlarla iş birliği yapar.						
18. Çocuğum diğer çocuklarla anlaşmazlığa düşer.						
19. Çocuğum yorgundur.						
20. Çocuğum oyuncaklara iyi bakar, oyuncakların kıymetini bilir.						
21. Çocuğum grup faaliyetleri sırasında konuşmaz ya da faaliyetlere katılmaz.						
22. Çocuğum kendinden küçük çocuklara karşı dikkatlidir						
23. Çocuğum grup içinde fark edilmez.						
24. Çocuğum diğer çocukları istemedikleri şeyleri yapmaya zorlar						
25. Çocuğum öğretmene kızdığı zaman ona vurur ya da çevresindeki eşyalara zarar verir.						
26. Çocuğum endişeye kapılır.						
27. Çocuğum akla yatan açıklamalar yapıldığında uzlaşmaya varır.						
28. Çocuğum öğretmenin önerilerine karşı çıkar						
29. Çocuğum cezalandırıldığında (örneğin herhangi bir şeyden yoksun bırakıldığında) başkaldırır, karşı koyar.						

30. Çocuğum kendi başarılarından memnuniyet duyar.						

